МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМДз-24-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

_____ _____Церковнюк Дар'ї Григорівни_____
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Онишко Світлана Василівна, д.е.н., професор
(підпис) (ПІП, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (ПІП, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «22» січня 2026 № 7

Завідувач кафедри _____ Гудзь Олена Євгенівна, д.е.н., професор
(підпис) (ПІП, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь –2025

Реєстрація № 24 06.11.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки _____ 03.11.25 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 95б 11.02.2026 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Шолойко А.С.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Онищко С.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Діденко Л.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Чуницька Т.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря,(підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10			Онишко С.В
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5			
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25			
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50			
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100			

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
95	A	5 (відмінно)	11.02.2026	Шолайко А.С. Онишко С.В. Діденко Л.В. Чумицька З.І.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма «Управління фінансовою та страховою діяльністю»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Олена БЕРЕСЛАВСЬКА
«_18_» _листопада_ 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Церковнюк Дар'ї Григорівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
Функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави
Затверджена наказом ректора від 23.12.2024 р. № 1888
2. Строк здачі закінченої роботи 03.11.2025 р. - 05.12.2025 р.
3. Мета роботи– обгрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави.

Об'єкт дослідження є ринок фінансових послуг.

Предмет дослідження є теоретичні положення та прикладні аспекти забезпечення функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави.

Орієнтована база дослідження оцінки ринку фінансових послуг оцінки є аналіз статистичної звітності Національного банку України.

4. Вихідні дані до роботи матеріали, наведені в вітчизняній та закордонній науковій спеціалізованій літературі, законодавчих та нормативних актах, наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, мережі Інтернет, статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України.
5. Перелік графічного матеріалу 14 таблиць, 2 рисунків
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи функціонування ринку

фінансових послуг
1.1.Сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг
1.2. Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінанс
послуг та його ролі в економіці держави
Розділ 2. Аналіз стану та тенденції функціонування ринку фінансових
послуг та його ролі в економіці держави
2.1. Аналіз функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнног
стану
2.2. Прогнозування функціонування ринку фінансових послуг та його р
економіці держави
Розділ 3. Проблеми та перспективи удосконалення функціонування
фінансових послуг

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів робот	
		За планом	Фактичн
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	30.09.2025 р.	30.09.2025
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2025 р.	31.10.2025
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-24.12.2025 р.	11-24.12.202
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	24-30.12.2025 р.	24-30.12.202
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-05.01.2026 р.	02-05.01.202
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	03.11.2025 р.-05.12.2025 р.	03.11.2025 р 05.12.2025
7	ЗАХИСТ	09-11.02.2026 р.	09-11.02.202

8. Дата видачі завдання _____

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ Онишко С.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Чуницька І.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Церковнюк Д.Г.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Відгук
керівника випускної кваліфікаційної роботи
на тему: «Функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави»
Церковнюк Дар'ї Григорівни

Аналіз ринку страхових послуг є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, що викликано особливим місцем страхування у забезпеченні соціально-економічної стабільності та розвитку держави. Це специфічний сектор економіки, який формується як складна система економічних відносин між страховиками, страхувальниками та іншими учасниками у процесі купівлі та продажу страхових продуктів. У звязку з цим ринок страхових послуг в Україні стикається з низкою структурних та соціально-економічних проблем, серед яких низький рівень довіри населення до страхових компаній, обмежена платоспроможність населення та недостатньо розвинена інфраструктура. Ключовою умовою зміцнення ринку є вдосконалення державного регулювання та забезпечення прозорості діяльності страхових компаній. Це обумовлює підвищений інтерес до теоретичних і практичних аспектів сучасних тенденцій розвитку ринку страхових послуг в Україні.

У зв'язку з цим представлена кваліфікаційна робота, метою якої є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави, представляє науковий і практичний інтерес.

У дипломній роботі у першому розділі узагальнено теоретико-методологічні основи функціонування ринку фінансових послуг, зокрема . економічну сутність та основні риси поняття ринку фінансових послуг, розкрито підходи до його дослідження. Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану та основних тенденцій функціонування ринку фінансових послуг в Україні, зокрема в умовах воєнного стану. Значна увага приділена прогнозуванню функціонування цього ринку та його ролі в економіці держави. Це дозволило автору у третьому розділі окреслити перспективи удосконалення ринку фінансових послуг. Зроблено висновок, що перспективи удосконалення функціонування ринку тісно пов'язані з реформами інституційного середовища. Передусім необхідна модернізація законодавства, гармонізація з європейськими стандартами, запровадження регуляторних пісочниць для фінтеху, зміцнення незалежності та прозорості діяльності регуляторів.

Здобувач вищої освіти Церковнюк Дар'я Григорівна проводила роботу згідно графіку.

Робота виконана самостійно, в повному обсязі у відповідності до чинних вимог, рекомендується до захисту з оцінкою «добре».

Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ С. Онишко

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Церковнюк Дар'я Григорівна після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «22» 01 2026 № 7 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Олена Гудзь

РЕЦЕНЗІЯ
на випускну кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачки вищої освіти Державного податкового університету
Церковнюк Дар'ї Григорівни
на тему: «Функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави»

Робота присвячена важливій і сучасній проблемі – дослідженню функціонування ринку фінансових послуг та визначенню його ролі в економіці держави в умовах глобалізації, цифровізації та структурних трансформацій фінансової системи. Актуальність обраної теми зумовлена зростаючим впливом фінансового ринку на макроекономічну стабільність, інвестиційні процеси, розвиток підприємництва та добробут населення.

Кваліфікаційна робота відзначається системним і комплексним підходом до аналізу теоретичних і практичних аспектів функціонування ринку фінансових послуг. Авторкою ґрунтовно розкрито економічну сутність фінансових послуг, їх значення для розвитку національної економіки, а також проаналізовано вплив фінансових технологій, цифровізації та державного регулювання на діяльність учасників фінансового ринку.

Структура роботи є логічною та послідовною, чітко сформульовані мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що забезпечує цілісність та наукову обґрунтованість викладу матеріалу. Теоретичний огляд ґрунтується на працях вітчизняних науковців, а також на офіційних матеріалах державних органів і статистичних даних. Використані методи аналізу, синтезу, економіко-статистичного, порівняльного, системного та факторного аналізу є релевантними темі дослідження та дозволили отримати аргументовані висновки. У роботі наведено практичні приклади аналізу функціонування ринку фінансових послуг в Україні, зокрема в умовах воєнного стану.

Сильні сторони роботи. Кваліфікаційна робота характеризується високим рівнем актуальності та науково-практичної значущості. Авторка продемонструвала достатній рівень теоретичної підготовки, уміння узагальнювати наукові підходи до дослідження фінансового ринку та аналізувати сучасні тенденції його розвитку. Перевагою роботи є комплексний підхід до розкриття ролі ринку фінансових послуг у забезпеченні економічної стабільності держави, а також поєднання теоретичних положень із практичним аналізом статистичних даних.

Особливої уваги заслуговує аналіз впливу фінансових послуг на соціально-економічний розвиток, фінансову грамотність населення та підтримку малого і середнього бізнесу. Запропоновані висновки та напрями удосконалення функціонування ринку фінансових послуг мають прикладний характер і можуть бути використані у діяльності органів державного управління та фінансових установ.

Недоліки та зауваження. Поряд із позитивною оцінкою роботи варто зазначити, що дослідження могло б бути поглиблене шляхом використання зарубіжного досвіду, а також розширення кількісного аналізу окремих сегментів фінансового ринку. Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальні висновки та оцінка роботи. Кваліфікаційна робота є завершеним, самостійно виконаним науково-практичним дослідженням, здійсненим на належному теоретичному та методичному рівні. Вона відповідає вимогам, що висуваються до випускних кваліфікаційних робіт, а авторка продемонструвала достатній рівень фахової підготовки та аналітичних умінь. Робота заслуговує на позитивну оцінку, а її авторка – на присвоєння відповідного освітнього ступеня.

Рецензент: Полюхович Андрій Геннадійович, директор ТОВ «КУА «ВЕНТУРІКО»

_____ _____
Підпис, МП П.І.П.

«_____» _____20___ р.

АНОТАЦІЯ

Метою кваліфікаційної роботи є обгрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави.

Згідно з метою, варто вирішити наступні завдання: розкрити сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг; дослідити методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави; здійснити аналіз функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану; провести прогнозування функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави; окреслити проблеми та запропонувати перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є ринок фінансових послуг.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні положення та прикладні аспекти забезпечення функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави.

Базою дослідження виступає ринок фінансових послуг України.

За результатами дослідження сформульовані напрями удосконалення функціонування ринку фінансових послуг України.

Пропозиції автора щодо забезпечення ефективного функціонування ринку фінансових послуг можуть бути використані Національним банком України у найближчій перспективі.

Кваліфікаційна робота містить 61 сторінку, 14 таблиць, 2 рисунків, список використаних джерел з 35 найменувань, додатків.

Ключові слова: фінансова стабільність, кредитування, інвестиції, регулювання ринку.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2025

Рік захисту роботи: 2026

ABSTRACT

The objective of the qualification thesis is to substantiate theoretical provisions and develop practical recommendations regarding the functioning of the financial services market and its role in the national economy.

In accordance with the objective, the following tasks are addressed: to reveal the essence and concept of the financial services market's functioning; to explore the methodological aspects of researching the financial services market and its role in the state economy; to analyze the operation of the financial services market under martial law; to provide a forecast for the development of the financial services market and its impact on the economy; to outline existing challenges and propose prospects for improving the functioning of the financial services market.

The object of the research is the financial services market. The subject of the research includes theoretical provisions and applied aspects of ensuring the functioning of the financial services market and its role in the state economy. The research framework is based on the financial services market of Ukraine.

Based on the research results, key areas for improving the functioning of Ukraine's financial services market have been formulated. The author's proposals for ensuring the effective operation of the financial services market may be utilized by the National Bank of Ukraine in the near future.

The qualification thesis consists of 61 pages, 14 tables, 2 figures, and a list of 35 cited sources and appendices.

Keywords: financial stability, lending, investments, market regulation.

Year of completion: 2025

Year of defense: 2026

Функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави

ВСТУП……..7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ……..…10
1.1.Сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг……...10
1.2. Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави……..…….17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛІ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ..…….23
2.1. Аналіз функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану……23
2.2. Прогнозування функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави…….36
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ……...45
ВИСНОВКИ……...54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….57
ДОДАТКИ…….…61

ВСТУП

Актуальність теми. Фінансовий ринок є фундаментальною складовою економічної системи держави, оскільки забезпечує ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, сприяє економічному зростанню та створює умови для розвитку підприємницької діяльності. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації фінансові послуги стають ключовим чинником стабільності економіки, що робить дослідження їх функціонування надзвичайно актуальним. Однією з головних причин актуальності дослідження є вплив фінансового ринку на макроекономічні показники держави. Високий рівень розвитку фінансових послуг сприяє залученню інвестицій, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та створенню сприятливих умов для ведення бізнесу. Водночас нестабільність або недосконалість фінансової системи може призвести до кризових явищ, що негативно впливають на економічну ситуацію та добробут населення. Важливим аспектом є також структурні зміни у фінансовій сфері, викликані швидким розвитком фінансових технологій (FinTech), діджиталізацією банківських послуг та інтеграцією міжнародних фінансових ринків. Дослідження цих процесів дозволяє оцінити їхній вплив на традиційні фінансові установи, регуляторні механізми та поведінку споживачів фінансових послуг.

Крім того, фінансовий ринок відіграє значну роль у соціально-економічному розвитку країни, сприяючи підвищенню рівня фінансової грамотності населення, створенню нових робочих місць та забезпеченню доступу до кредитних ресурсів. Особливого значення набуває дослідження ролі фінансових послуг у контексті малих і середніх підприємств, які є рушійною силою економіки багатьох країн. Не менш важливою є проблема державного регулювання фінансового ринку, яка включає необхідність забезпечення його прозорості, стабільності та захисту прав споживачів. Наявність ефективної нормативно-правової бази дозволяє уникнути фінансових махінацій, забезпечити стійкість банківської системи та гарантувати довіру з боку

громадян і бізнесу. Враховуючи сучасні виклики, пов'язані з економічними кризами, санкційною політикою, змінами у валютних курсах та інфляційними процесами, дослідження ринку фінансових послуг набуває ще більшої актуальності. Аналіз його функціонування дозволяє виявити проблеми та запропонувати ефективні шляхи їх вирішення, що сприятиме формуванню стійкої та ефективної фінансової системи.

Таким чином, дослідження функціонування ринку фінансових послуг є надзвичайно важливим для розуміння економічних процесів, визначення перспектив його розвитку та розробки стратегій, спрямованих на підвищення фінансової стійкості держави. Його результати можуть бути корисними як для урядових структур, так і для бізнесу, інвесторів та широкого кола споживачів фінансових послуг.

Стан та ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Дослідженням питань, які стосуються функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави займались такі видатні вітчизняні науковці, як Слав'юк Н. Р., Новіков Н. Б., Корчинський І. О., Гнидюк І.В., Складанюк М.С., Данилишин В. І., Синиця С. М., Дубина М. В.

Метою кваліфікаційної роботи є обгрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави.

Згідно з метою, варто вирішити наступні *завдання*:

— розкрити сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг;
— дослідити методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави;
— здійснити аналіз функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану;
— провести прогнозування функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави;
— окреслити проблеми та запропонувати перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є ринок фінансових послуг.

Предметом кваліфікаційної роботи є теоретичні положення та прикладні аспекти забезпечення функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Методи дослідження. В процесі роботи використано наступні методи фінансово-економічного аналізу і дослідження економічних процесів: нормативно-розрахунковий та порівняльного аналізу – для розрахунку показників діяльності учасників ринку фінансових послуг; економіко-статистичний та балансовий - для оцінки функціонування ринку фінансових послуг; методи системного і факторного аналізів - при дослідженні механізму функціонування ринку фінансових послуг; метод аналогій та узагальнення - при розробці напрямів оптимізації функціонування ринку фінансових послуг.

База дослідження. Основними інформаційними джерелами, що були використані в процесі виконання кваліфікаційної роботи, є матеріали, наведені в вітчизняній та закордонній науковій спеціалізованій літературі, законодавчих та нормативних актах, наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених, мережі Інтернет, статистичні дані Державної служби статистики України,Національного банку України.

Науково-практична значущість одержаних результатів. Пропозиції автора щодо забезпечення ефективного функціонування ринку фінансових послуг можуть бути використані Національним банком України у найближчій перспективі.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

1.1.Сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг

Фінансові послуги є невід'ємною складовою економічної системи будь-якої держави, оскільки забезпечують ефективний рух капіталу, розподіл ресурсів та підтримку економічної стабільності. Ринок фінансових послуг відіграє ключову роль у процесах накопичення, розподілу та використання фінансових ресурсів, що визначає його значення як одного з найважливіших секторів економіки.

Функціонування ринку фінансових послуг охоплює широкий спектр економічних відносин, які виникають між фінансовими установами, державними регуляторами, підприємствами та населенням. Він включає банківські, кредитні, страхові, інвестиційні та інші фінансові послуги, що забезпечують потреби як окремих споживачів, так і бізнесу. Діяльність цього ринку значною мірою впливає на фінансову стійкість держави, рівень інвестиційної активності, динаміку економічного зростання та соціальну стабільність [1].

Важливість дослідження сутності та функціонування ринку фінансових послуг обумовлена його роллю у забезпеченні економічного розвитку. У сучасних умовах глобалізації та цифровізації фінансовий сектор зазнає значних змін, що потребує глибокого аналізу його механізмів, структури та динаміки. Фінансові послуги є каталізатором інновацій, сприяючи розвитку нових фінансових технологій, цифрових банківських сервісів, автоматизованих платіжних систем та інших інструментів, які полегшують доступ до фінансових ресурсів.

Стабільне функціонування ринку фінансових послуг є важливою умовою для залучення інвестицій, забезпечення доступу до кредитних ресурсів,

розвитку підприємницької діяльності та підвищення рівня фінансової грамотності населення. Ефективність цього ринку значною мірою залежить від державного регулювання, рівня конкуренції між фінансовими установами, а також ступеня інтеграції національної фінансової системи у світову економіку.

Особливого значення набуває аналіз основних принципів функціонування цього ринку, його структури та особливостей у контексті сучасних економічних викликів. Такі явища, як фінансові кризи, зміни у валютному регулюванні, впровадження цифрових активів та нових фінансових інструментів, вимагають постійного моніторингу та розробки ефективних механізмів регулювання.

Таким чином, дослідження сутності ринку фінансових послуг, його основних категорій, принципів і механізмів функціонування є важливим для розуміння закономірностей його розвитку та ролі у формуванні фінансової системи держави. Вивчення цих питань дозволяє розробити ефективні стратегії управління фінансовими ресурсами, підвищити стійкість економіки та забезпечити стабільний розвиток фінансового сектору.

Функціонування ринку фінансових послуг – це складний процес, який об'єднує нормативно-правове регулювання, конкурентне середовище, механізми управління ризиками, інновації та технологічний розвиток, а також захист прав споживачів. Кожен з цих аспектів є надзвичайно важливим для забезпечення ефективної роботи ринку. Сучасні умови глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій вимагають не лише постійного моніторингу існуючих механізмів, але й виявлення нових можливостей для оптимізації процесів управління фінансовими потоками [2].

По-перше, регуляторне середовище виступає базовим фундаментом, який визначає правила гри для всіх учасників ринку. Воно забезпечує правову визначеність, що є необхідною умовою для стабільності фінансової системи та зниження ризиків, пов’язаних із фінансовими операціями. По-друге, конкурентне середовище стимулює інновації та підвищення якості послуг, що безпосередньо впливає на ефективність роботи фінансових установ. По-третє, аналіз фінансової стабільності дозволяє виявити потенційні загрози та

розробити стратегії їх мінімізації, забезпечуючи тим самим економічну безпеку країни.

Крім цього, інтеграція інноваційних технологій у фінансову сферу сприяє модернізації операційних процесів, підвищенню прозорості та доступності фінансових ресурсів. Захист прав споживачів гарантує довіру до ринку, що є важливим чинником для залучення інвестицій та розвитку фінансової системи на національному та глобальному рівнях.

Аспекти важливості дослідження функціонування ринку фінансових послуг відображено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Аспекти важливості дослідження функціонування ринку фінансових послуг

Аспект	Опис	Важливість
Регуляторне середовище	Аналіз нормативно-правових актів, стандартів та політик у сфері фінансів	Забезпечує стабільність ринку, сприяє запобіганню зловживань та формує основу для довіри між учасниками.
Конкурентне середовище	Вивчення конкурентних процесів, структури ринку та поведінки гравців	Стимулює інновації, підвищує якість послуг та сприяє здоровій конкуренції між фінансовими установами.
Фінансова стабільність	Оцінка ризиків, механізмів управління ними та заходів протидії кризам	Допомагає запобігати системним кризам, знижувати вплив негативних коливань та підтримувати економічну стабільність.
Інновації та технології	Дослідження впровадження новітніх технологій, цифровізації та автоматизації	Підвищує ефективність операцій, розширює доступ до фінансових послуг і сприяє трансформації ринку.
Захист прав споживачів	Аналіз механізмів захисту клієнтів, процедур врегулювання спорів	Підвищує рівень довіри споживачів, зменшує можливість шахрайства і сприяє стабільному розвитку ринку.
Інтеграція ринку	Вивчення взаємодії між різними сегментами фінансових послуг та міжнародного співробітництва	Сприяє залученню інвестицій, розвитку співпраці та гармонізації фінансових ринків на глобальному рівні.

Джерело: сформовано автором на основі [1-3]

Дослідження функціонування ринку фінансових послуг є критично важливим для формування стійкої економічної системи. Воно дозволяє детально аналізувати різноманітні аспекти ринку, що включають як регуляторне середовище, так і конкурентні процеси, забезпечення фінансової

стабільності, інновації та захист прав споживачів. Такий комплексний підхід є необхідним для визначення слабких місць та потенційних загроз, а також для виявлення можливостей для вдосконалення та модернізації фінансового сектору [2].

На завершення, всебічне дослідження ринку фінансових послуг є ключовим чинником для підтримання його стабільності, підвищення довіри інвесторів та споживачів, а також для забезпечення гармонійного та сталого розвитку економіки в цілому. Комплексний аналіз сприяє не тільки вдосконаленню існуючих механізмів управління, але й відкриває нові перспективи для інтеграції інноваційних рішень, що в свою чергу стимулює економічний розвиток на національному та глобальному рівнях.

Сутність і поняття функціонування ринку фінансових послуг охоплює складну систему економічних відносин, яка виникає в процесі обміну фінансовими ресурсами між суб'єктами ринку. Це поняття відображає не лише механізми надання та споживання фінансових послуг, але й інтеграцію регуляторних, організаційних, інституційних та конкурентних процесів, що забезпечують ефективну мобілізацію, розподіл і використання фінансових ресурсів в економіці.

Ринок фінансових послуг – це особлива сфера економічних відносин, в якій здійснюється купівля, продаж, розподіл і перерозподіл фінансових активів і послуг. Його функціонування базується на взаємодії численних суб'єктів – банків, страхових компаній, інвестиційних фондів, брокерів, лізингових і факторингових компаній, а також на забезпеченні правового та регуляторного середовища. Ефективний ринок фінансових послуг сприяє мобілізації заощаджень, їх розміщенню в інвестиційні проекти, зниженню транзакційних витрат і підтриманню економічної стабільності країни [3].

Основні характеристики ринку фінансових послуг відображено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Основні характеристики ринку фінансових послуг

Характеристика	Опис	Значення для економіки
Системність	Ринок являє собою комплекс взаємопов'язаних інституцій та суб'єктів, що здійснюють обмін фінансовими активами та послугами.	Забезпечує інтегрованість фінансової системи, сприяє координації економічних процесів.
Фінансові послуги як товар	Фінансові послуги характеризуються нематеріальністю, високою важливістю довіри між учасниками, специфічними умовами надання та споживання.	Стимулюють інновації, оптимізують використання ресурсів, сприяють залученню інвестицій.
Регуляторне забезпечення	Діяльність ринку регулюється законодавством, нормативними актами та органами нагляду, що створюють правову основу для функціонування ринку.	Підвищує прозорість, знижує ризики зловживань та сприяє стабільності фінансової системи.
Механізми взаємодії	Включають прямі операції (кредитування, страхування, інвестиції) та посередницькі послуги (брокерські, лізингові, факторингові операції).	Забезпечують ефективний обіг фінансових ресурсів та зниження транзакційних витрат.
Ліквідність та конкурентність	Ринок забезпечує швидкий обіг фінансових активів, сприяє конкурентному середовищу, що стимулює підвищення якості послуг та ефективність операцій.	Сприяє динамічному розвитку економіки, підвищує рівень фінансової стабільності та привабливість для інвесторів.

Джерело: сформовано автором на основі [3-4]

Ринок фінансових послуг має кілька важливих характеристик, які дозволяють зрозуміти його структуру та функціонування в економічній системі. Системність є основою ринку, оскільки він включає різноманітні суб'єкти, які взаємодіють між собою, забезпечуючи стабільність фінансової системи. Ринок фінансових послуг також характеризується нематеріальністю та високою довірою між учасниками, що робить його схильним до різних економічних ризиків. Наявність регуляторного забезпечення є необхідною умовою для збереження прозорості та підвищення ефективності ринку. Крім того, механізми взаємодії між суб'єктами (від кредитування до страхування) дозволяють оптимізувати розподіл ресурсів та знижувати транзакційні витрати. Ліквідність і конкурентність ринку сприяють прискоренню економічного

зростання, що в свою чергу дозволяє підвищити рівень економічної стабільності [4].

Ключові суб'єкти ринку фінансових послуг відображено у табл.1.3.

Таблиця 1.3.

Ключові суб'єкти ринку фінансових послуг

Суб'єкт	Роль	Основні функції
Банки	Основні кредитні та депозитні установи	Мобілізація заощаджень, видача кредитів, проведення платежних операцій, управління ризиками.
Страхові компанії	Захист майнових та немайнових інтересів	Страхування, перестрахування, управління фінансовими ризиками, забезпечення соціального захисту.
Інвестиційні компанії та фонди	Розміщення інвестиційних коштів	Інвестування в цінні папери, управління портфелем, забезпечення зростання капіталу.
Брокерські контори	Посередництво в операціях з цінними паперами та валютними угодами	Організація торгів, консультації, зниження інформаційних витрат та сприяння ліквідності ринку.
Лізингові та факторингові компанії	Забезпечення альтернативного фінансування	Лізинг обладнання, факторинг дебіторської заборгованості, оптимізація грошових потоків підприємств.
Державні органи та регулятори	Формування правового та нормативного середовища	Ліцензування, нагляд, встановлення нормативів, забезпечення прозорості та конкурентності ринку фінансових послуг.

Джерело: сформовано автором на основі [3-6]

Ключові суб'єкти ринку фінансових послуг включають широкий спектр учасників, кожен з яких має свою специфічну роль. Банки виступають основними кредиторами та депозитними установами, що мобілізують заощадження і надають кредити, забезпечуючи обіг фінансових ресурсів. Страхові компанії здійснюють страхування та перестрахування, мінімізуючи фінансові ризики. Інвестиційні компанії та фонди, з іншого боку, залучають інвестиції для подальшого розміщення капіталу в акціях, облігаціях та інших інвестиційних інструментах. Брокери і посередники, наприклад, здійснюють операції з цінними паперами, забезпечуючи ліквідність ринку. Лізингові та факторингові компанії пропонують альтернативні форми фінансування для бізнесу, що допомагає оптимізувати грошові потоки і знижувати витрати.

Важливим елементом є також роль державних органів і регуляторів, які забезпечують правове і нормативне середовище для функціонування ринку, контролюють виконання норм і стандартів [5-6].

Основні функції ринку фінансових послуг допомагають визначити його місце в економічній системі, табл. 1.4.

Таблиця 1.4.

Основні функції ринку фінансових послуг

Функція	Опис	Приклади операцій
Мобілізація заощаджень	Залучення коштів від приватних осіб та підприємств для подальшого інвестування	Прийом депозитів, випуск облігацій, формування інвестиційних фондів
Розподіл та інвестування капіталу	Напрямлення фінансових ресурсів у пріоритетні сфери економіки для стимулювання зростання	Надання кредитів, інвестиційні операції, розміщення акцій та облігацій
Управління ризиками	Забезпечення страхування, перестрахування та інших послуг для мінімізації фінансових ризиків	Страхові операції, хеджування валютних ризиків, факторингові операції
Забезпечення ліквідності	Створення умов для швидкого обігу фінансових активів на ринку	Торгівля на фондових біржах, операції на валютному ринку, міжбанківські розрахунки
Підтримка економічної стабільності	Формування умов для стійкого економічного зростання через оптимальний розподіл ресурсів	Регулювання банківської діяльності, моніторинг ринку фінансових послуг

Джерело: сформовано автором на основі [5-7]

Ринок фінансових послуг виконує кілька важливих функцій, які забезпечують його стабільність і ефективність.

Мобілізація заощаджень дозволяє залучати фінансові ресурси від населення та підприємств, що створює основні умови для розвитку економіки.

Розподіл і інвестування капіталу є ключовими аспектами функціонування ринку, оскільки це забезпечує направлення коштів у пріоритетні сектори економіки.

Управління ризиками є необхідною функцією для мінімізації негативних наслідків для учасників ринку, що включає страхування, хеджування та факторинг [5].

Забезпечення ліквідності гарантує можливість швидкого та безпечного обміну активами на ринку, що підтримує його стабільність. Підтримка економічної стабільності є ще однією критичною функцією, оскільки вона дозволяє забезпечити ефективний розвиток економіки через стабільний фінансовий сектор і безпечні фінансові інструменти для інвесторів [6].

Таким чином, сутність функціонування ринку фінансових послуг полягає в організації складної системи економічних взаємовідносин, що забезпечує обмін фінансовими активами між численними суб'єктами. Завдяки регуляторному забезпеченню, конкурентності та інтеграції з економікою, ринок фінансових послуг мобілізує заощадження, сприяє їх ефективному інвестуванню та зниженню ризиків. Це створює передумови для економічного зростання, інновацій та стабільності фінансової системи країни. Використання сучасних технологій, розвиток інформаційних систем і постійне вдосконалення нормативно-правової бази дозволяє підвищити ефективність функціонування ринку та зробити його ще більш прозорим і доступним для всіх учасників. У цьому контексті ринок фінансових послуг є важливим інструментом економічного розвитку, який створює сприятливі умови для залучення інвестицій та модернізації національної економіки

1.2. Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг є важливою складовою економічного аналізу, оскільки ринок фінансових послуг має величезне значення для розвитку національних економік.

Фінансові послуги забезпечують ефективний розподіл капіталу, мобілізацію заощаджень, зниження фінансових ризиків і підвищення конкурентоспроможності національних економік через активне залучення інвестицій. Завдяки різноманітним фінансовим інструментам, таким як кредити,

страхування, інвестиції, лізинг та інші, ринок фінансових послуг підтримує стабільність економіки, сприяє її зростанню та розвитку інфраструктури.

Для глибокого розуміння функціонування цього ринку необхідно звернутися до різних методологічних підходів, які дозволяють детально проаналізувати його структуру, механізми взаємодії суб'єктів ринку, а також вплив фінансових інститутів на макроекономічні показники.

Основними методологічними аспектами є теоретичні та практичні підходи до аналізу фінансових послуг, які включають як мікроекономічні, так і макроекономічні теорії.

Мікроекономічний підхід дозволяє вивчити функціонування окремих елементів фінансової системи, таких як банки, страхові компанії, фондові біржі, а також визначити фактори, що впливають на попит та пропозицію фінансових послуг. Він допомагає зрозуміти, як прийняття фінансових рішень окремими учасниками ринку (споживачами, фінансовими установами та державними органами) впливає на ефективність використання ресурсів та економічну стабільність [8].

Макроекономічний підхід орієнтований на дослідження фінансових послуг в контексті їх взаємозв'язку з економічною політикою держави, роль яких у забезпеченні економічної стабільності та розвитку.

Важливою частиною є вивчення впливу фінансових послуг на макроекономічні процеси, такі як інфляція, зростання ВВП, рівень безробіття, фінансова стабільність та інші. Це дозволяє оцінити, як зміни в структурі ринку фінансових послуг можуть вплинути на економічні показники національного масштабу.

У свою чергу, методи кількісного та якісного аналізу, статистичні та економетричні моделі дають змогу оцінити ефективність функціонування ринку, дослідити динаміку фінансових послуг, а також зробити прогнози щодо їхнього розвитку в майбутньому. Використання індикаторів, таких як ліквідність, прибутковість, рівень конкуренції, також дозволяє отримати об'єктивну картину про стан ринку фінансових послуг [9].

Фактори дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави відображено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5.

Фактори дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Фактор	Опис	Вплив на функціонування ринку фінансових послуг
Економічна стабільність	Стабільність національної економіки, відсутність значних коливань в макроекономічних показниках.	Стимулює довіру до фінансових установ, сприяє залученню інвестицій та зниженню ризиків.
Фінансова інфраструктура	Наявність розвинутих фінансових установ і механізмів для обміну та мобілізації капіталу (банки, фондові біржі, страхові компанії).	Забезпечує доступність фінансових послуг для бізнесу та населення, сприяє розвитку ринку.
Регуляторне середовище	Залучення державних органів до контролю за діяльністю фінансових інститутів через законодавчі ініціативи та нагляд.	Визначає прозорість ринку, забезпечує довіру інвесторів та учасників ринку, мінімізує фінансові ризики.
Конкуренція серед фінансових установ	Кількість і якість фінансових установ на ринку.	Знижує вартість послуг, підвищує якість обслуговування клієнтів, стимулює інновації.
Довіра споживачів	Віра громадян у фінансові установи, їх здатність надавати надійні послуги.	Впливає на рівень попиту на фінансові послуги, а також на стабільність фінансового ринку.
Глобалізація фінансових ринків	Інтеграція національних фінансових ринків в глобальні фінансові потоки та міжнародну економіку.	Збільшує доступ до міжнародного капіталу, створює додаткові можливості для інвестицій та розвитку ринку.
Інновації в фінансових технологіях	Впровадження новітніх технологій у сфері фінансів, таких як цифрові валюти, блокчейн, фінансові платформи.	Збільшує доступність фінансових послуг, знижує транзакційні витрати, прискорює операції.

Джерело: сформовано автором на основі [8-10]

Дослідження функціонування ринку фінансових послуг неможливе без врахування множинних факторів, що взаємодіють і формують загальну картину цього ринку в економіці держави.

Економічна стабільність є основою для функціонування фінансових інститутів, адже стабільне макроекономічне середовище сприяє зниженню ризиків для інвесторів і споживачів фінансових послуг.

Розвинена фінансова інфраструктура забезпечує належні умови для ефективного мобілізації капіталу та реалізації інвестиційних проектів, що, у свою чергу, підвищує роль фінансового сектора у розвитку національної економіки.

Регуляторне середовище виступає важливим чинником, що забезпечує контроль над діяльністю фінансових установ, встановлює правила гри для учасників ринку і забезпечує правову основу для функціонування фінансових інструментів [11].

Відповідна законодавча база та наглядова діяльність держави знижують ризики для учасників ринку, створюючи умови для стабільного розвитку.

Конкуренція на ринку фінансових послуг є не менш важливим фактором, адже вона знижує вартість послуг, стимулює поліпшення якості обслуговування клієнтів та сприяє інноваціям.

Довіра споживачів є визначальним фактором для стабільності ринку, оскільки вона безпосередньо впливає на попит на фінансові продукти та послуги.

Глобалізація фінансових ринків і впровадження новітніх технологій у фінансовій сфері відкривають нові можливості для розвитку ринку фінансових послуг, підвищуючи його доступність і знижуючи операційні витрати. Ці фактори також допомагають країнам залучати інвестиції та інтегруватися в глобальну економічну систему, що є важливим аспектом розвитку ринку національного рівня [12].

Загалом, дослідження функціонування ринку фінансових послуг через призму цих факторів дає змогу чітко оцінити його ефективність, виявити потенційні ризики та можливості для подальшого розвитку, а також розробити стратегії для зміцнення його ролі в економіці держави.

Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави відображено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6.

Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Методологічний аспект	Опис	Вплив на дослідження функціонування ринку фінансових послуг
Мікроекономічний підхід	Аналіз діяльності окремих фінансових установ (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди) та їх взаємодія з клієнтами.	Дозволяє зрозуміти, як фінансові установи оптимізують свою діяльність, надають послуги та взаємодіють із споживачами, що є основою ринку фінансових послуг.
Макроекономічний підхід	Аналіз впливу фінансових послуг на загальний стан економіки, врахування макроекономічних показників (ВВП, рівень інфляції, зайнятість).	Допомагає визначити, як фінансові послуги сприяють економічному розвитку держави, забезпечують стійкість економічної системи.
Кількісні методи	Використання статистичних і економетричних моделей для прогнозування та аналізу фінансових потоків.	Застосування кількісних методів дозволяє оцінити ефективність ринку, спрогнозувати зміни на фінансових ринках та сприяти прийняттю обґрунтованих рішень на макро- та мікрорівнях.
Якісні методи	Використання аналітичних, порівняльних і описових методів для вивчення структури ринку та взаємодії його учасників.	Підтримує розуміння соціальних і організаційних аспектів функціонування ринку, зокрема, досліджує вплив на поведінку споживачів і фінансові установи.
Інституційний підхід	Вивчення впливу регулюючих органів, правової бази та законодавства на функціонування ринку фінансових послуг.	Визначає вплив політики та правових норм на розвиток ринку фінансових послуг, що забезпечує його ефективність і стабільність.
Аналіз ризиків	Вивчення фінансових та економічних ризиків, з якими стикаються учасники ринку.	Допомагає виявити ризики, які можуть вплинути на стабільність фінансового сектору та запропонувати стратегії для їх мінімізації.
Інтердисциплінарний підхід	Поєднання фінансової теорії з іншими науками, такими як право, соціологія та політика.	Дозволяє комплексно підходити до дослідження ринку фінансових послуг, враховуючи різні фактори, що впливають на його функціонування і розвиток.

Джерело: сформовано автором на основі [12-14]

Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг є важливими для комплексного розуміння та оцінки ефективності цього ринку в контексті розвитку економіки держави. Мікроекономічний підхід дозволяє детально вивчити окремі фінансові інститути і їх взаємодію з клієнтами, що дає змогу оцінити ефективність послуг на рівні окремих учасників ринку. Макроекономічний підхід надає змогу оцінити загальний вплив фінансових послуг на економіку в цілому, зокрема, їх роль у стимулюванні економічного зростання, покращенні фінансової стабільності та сприянні соціальному розвитку.

Кількісні та якісні методи є основними інструментами аналізу та прогнозування діяльності ринку фінансових послуг, що дозволяє визначити сильні та слабкі сторони ринку, а також розробити стратегії для його розвитку. Зокрема, економетричні моделі дають змогу кількісно оцінити вплив різних факторів на ринок фінансових послуг, тоді як якісні методи дозволяють розкрити соціальні та організаційні аспекти функціонування цього ринку [13].

Інституційний підхід підкреслює важливість ефективної регуляції ринку фінансових послуг, що забезпечує його стабільність і мінімізацію ризиків для учасників ринку. Аналіз ризиків є критично важливим для виявлення потенційних загроз для економічної стабільності та розробки стратегій для їх мінімізації. Інтердисциплінарний підхід дозволяє поєднувати різні аспекти фінансової діяльності та їх взаємодію з іншими сферами суспільного життя, що сприяє кращому розумінню комплексності ринку фінансових послуг і його ролі в економіці.

Таким чином, використання різноманітних методологічних підходів забезпечує всебічне і детальне вивчення ринку фінансових послуг, що є необхідним для формулювання політики його розвитку і покращення регулювання в умовах глобалізації та змінюваного економічного середовища.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО РОЛІ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

2.1. Аналіз функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану

У сучасних умовах, коли Україна переживає період повномасштабної збройної агресії з боку рф, економіка країни зазнає серйозних викликів, які відображаються на всіх її сегментах. Особливо вразливим у цих умовах виявився фінансовий сектор, зокрема ринок фінансових послуг, який виконує ключову роль у забезпеченні економічної стійкості, підтримці підприємств, домогосподарств та функціонуванні державних інституцій. Аналіз функціонування цього ринку в умовах воєнного стану дає змогу оцінити ступінь його адаптивності, виявити ключові проблеми та визначити напрями подальшого розвитку.

Війна спричинила масштабні економічні втрати, руйнування інфраструктури, скорочення обсягів виробництва, зниження купівельної спроможності населення та відтік інвестицій. У таких умовах фінансові установи були змушені адаптувати свою діяльність до нових викликів. З перших днів повномасштабної агресії Національний банк України (НБУ) та інші регулятори фінансового ринку вжили низку антикризових заходів для стабілізації ситуації. Зокрема, було запроваджено валютні обмеження, встановлено фіксований курс гривні, призупинено окремі банківські ліцензії, а також спрощено деякі процедури для підтримки банківської системи та небанківських фінансових установ.

Банківський сектор, незважаючи на всі труднощі, продовжив функціонувати, виконуючи свої основні функції — забезпечення платіжного обігу, кредитування та обслуговування рахунків клієнтів. Варто відзначити

високий рівень цифровізації, який дав змогу банкам забезпечити безперебійне дистанційне обслуговування клієнтів, навіть у регіонах, що зазнали бойових дій. Онлайн-банкінг, мобільні додатки та електронні платіжні системи стали основними інструментами взаємодії між фінансовими установами та клієнтами.

Варто проаналізувати сумарні активи банків України, оскільки даний показник відображає центральну роль банків у фінансовій системі України. Саме банки формують основу ринку фінансових послуг, тому їхня частка свідчить про концентрацію капіталу, домінування класичних банківських продуктів (депозити, кредити) та про глибину ринку, табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Сумарні активи банків України станом на початок року

Рік	Активи, млрд грн	Абсолютне відхилення, млрд грн	Відносне відхилення, %
2020	1 494,5	—	—
2021	1 822,8	+328,3	+21,96
2022	2 053,9	+231,1	+12,68
2023	2 353,6	+299,7	+14,60
2024	2 942,8	+589,2	+25,03
2025	3 422,6	+479,8	+16,31

Джерело: сформовано автором на основі [15-16]

Аналіз динаміки сумарних активів банків України у 2020–2025 роках свідчить про стійке зростання банківського сектору, незважаючи на масштабні виклики, спричинені пандемією COVID-19, початком повномасштабної війни у 2022 році та тривалою економічною нестабільністю. За шість років активи зросли з 1 494,5 млрд грн у 2020 році до 3 422,6 млрд грн у 2025 році, тобто більш ніж удвічі. Це зростання є свідченням того, що банківська система України змогла зберегти життєздатність та адаптуватися до умов кризи, забезпечуючи необхідну фінансову підтримку економіки та населення.

Зокрема, у 2021 році після складного карантинного періоду банківський сектор продемонстрував помірне, але стабільне зростання активів на 21,96 %, що свідчить про поступове відновлення фінансової активності в країні. У 2022 році темпи приросту знизилися до 12,68 %, що було очікуваним з огляду на

початок повномасштабної війни та зростання ризиків. Водночас навіть за таких умов банківська система не втратила стабільності, а сума активів продовжувала зростати, що підтверджує високий рівень довіри клієнтів та ефективну антикризову політику Національного банку України.

Найбільш динамічним став 2024 рік, коли активи банків зросли на 589,2 млрд грн або 25,03 % порівняно з попереднім роком. Таке зростання може бути пов’язане з поступовою стабілізацією ситуації в країні, активізацією відновлення економіки, розширенням державних програм підтримки бізнесу, а також залученням зовнішнього фінансування та допомоги міжнародних фінансових інституцій. У 2025 році темп приросту зберігся на високому рівні — 16,31 %, що свідчить про перехід банківської системи від відновлення до етапу поступового розвитку та модернізації.

Сумарні активи банків — це один з ключових інтегральних показників, який характеризує обсяги наданих кредитів, вкладень у цінні папери, залишки на рахунках клієнтів, обсяги готівкових коштів та інші форми розміщення ресурсів. Зростання цього показника свідчить про збільшення загального обсягу фінансових операцій у країні, посилення ролі банків як джерела фінансування для економіки, зростання довіри до банківської системи та нарощування ліквідності. Це також означає розширення доступу до фінансових послуг, зокрема через цифровізацію банківських продуктів, розвиток мобільного банкінгу, а також адаптацію банків до нових реалій функціонування в умовах кризи.

Високі темпи зростання сумарних активів у воєнний період свідчать про роль банків як стабілізатора фінансової системи. Банки змогли не лише вижити в умовах невизначеності, а й відіграти ключову роль у збереженні фінансової інфраструктури держави. Ефективна політика Національного банку України, валютне регулювання, запровадження платіжних обмежень, державні програми кредитування, а також збереження стабільності національної валюти стали чинниками, які дозволили зберегти впевненість учасників ринку.

Таким чином, зростання сумарних активів банків є наочним підтвердженням поступового розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Цей показник відображає не лише масштаби функціонування банків, а й загальний рівень довіри до фінансової системи, наявність внутрішніх і зовнішніх інвестицій, ефективність регулювання та гнучкість банків до нових умов. За цих обставин можна стверджувати, що банківський сектор продовжує відігравати ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, інвестиційної підтримки та функціонування ринку фінансових послуг загалом.

На даному етапі дослідження розглянемо рівень проблемних кредитів (NPL). Високий показник непрацюючих кредитів вказує на рівень ризику й фінансового стресу у банківській системі. Це один із головних критеріїв, що характеризує надійність, ліквідність і стабільність банків та їх здатність кредитувати економіку, табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівень проблемних кредитів (NPL) за 2020-2025 рр.

Рік	Рівень NPL, %	Абсолютне відхилення, %	Коментар
2020	53,8	—	Високий рівень NPL через кризу 2014-2015 рр. та пандемію COVID-19. Банки проходили через період очищення портфелів.
2021	38,7	-15,1	Значне зниження NPL через реструктуризацію боргів і посилення контролю банків.
2022	34,6	-4,1	Війна призвела до зростання кредитних ризиків, але банківський сектор стабілізував ситуацію.
2023	29,5	-5,1	Тенденція до подальшого зниження NPL завдяки державній підтримці та адаптації банків.
2024	28,6	-0,9	Подальше зниження NPL, відновлення кредитного портфеля та покращення якості активів.
2025*	27,8	-0,8	Прогнозоване зниження NPL через відновлення економіки та активізацію кредитування.

Джерело: сформовано автором на основі [17-20]

Рівень проблемних кредитів (NPL) є одним із ключових показників, що відображає якість кредитного портфеля банківської системи України та загальний стан фінансового ринку. Аналіз даних за період 2020–2025 років показує, що цей показник суттєво впливає на стабільність і розвиток ринку

фінансових послуг. Високий рівень NPL свідчить про наявність значних кредитних ризиків, які можуть обмежувати можливості банків щодо видачі нових кредитів і впливати на довіру клієнтів.

У 2020 році рівень проблемних кредитів був досить високим — понад 53%, що відображало негативні наслідки як попередніх економічних криз, так і пандемії COVID-19.

Такий стан сигналізував про високу частку неповернених або прострочених кредитів, що обтяжувало банківську систему та зменшувало її здатність ефективно підтримувати економіку. Водночас високий рівень NPL вимагав від банків посилення контролю за якістю активів і проведення масштабної роботи з реструктуризації боргів.

Протягом 2021 року спостерігалося значне покращення ситуації — рівень проблемних кредитів знизився до близько 39%. Це стало можливим завдяки активним зусиллям банків з очищення кредитних портфелів, а також завдяки заходам регулятора, спрямованим на стабілізацію ринку та підтримку фінансової дисципліни. Зниження NPL свідчить про відновлення довіри до фінансової системи та поліпшення кредитної якості.

У 2022 році, незважаючи на початок повномасштабної війни, рівень проблемних кредитів залишався відносно стабільним і становив близько 35%. Це свідчить про те, що банківська система України зуміла адаптуватися до складних умов, зберегти ліквідність і надати необхідну підтримку економіці та населенню. Певна стабілізація NPL у цей період була також результатом запроваджених державних програм підтримки, тимчасових мораторіїв на стягнення заборгованості та активної роботи банків з реструктуризації проблемних кредитів.

У наступні роки — 2023 і 2024 — рівень NPL продовжував поступово знижуватися, досягаючи близько 29,5% та 28,6% відповідно. Це свідчить про покращення якості кредитних портфелів, повернення довіри клієнтів і подальшу адаптацію банківської системи до нових економічних реалій. Зниження проблемних кредитів позитивно впливає на можливості банків щодо

залучення нових ресурсів і надання фінансових послуг, що в цілому сприяє розвитку ринку.

Прогноз на 2025 рік свідчить про подальше зниження рівня проблемних кредитів до приблизно 27,8%, що є ознакою поступового відновлення економіки та зростання активності на ринку кредитування. Така тенденція створює передумови для подальшого зростання банківського сектору і розвитку фінансових послуг, підвищення ефективності управління ризиками та посилення конкурентоспроможності українських фінансових установ.

Загалом, рівень проблемних кредитів є важливим індикатором, який характеризує не лише якість кредитування, а й загальний стан фінансової системи. Зниження NPL свідчить про покращення фінансової дисципліни, підвищення прозорості роботи банків і ефективність регуляторної політики. Це сприяє зростанню довіри з боку інвесторів і клієнтів, а також стимулює розвиток фінансового ринку в цілому.

Таким чином, динаміка рівня проблемних кредитів за 2020–2025 роки показує, що український ринок фінансових послуг здатний адаптуватися до кризових умов і поступово відновлюватися. Це підтверджує стійкість банківської системи, готовність фінансових установ працювати в умовах високої невизначеності та ефективність застосовуваних інструментів регулювання. Водночас подальше зниження NPL є необхідною умовою для зміцнення фінансової стабільності та забезпечення сталого розвитку ринку фінансових послуг в Україні.

Упродовж 2020–2025 років ринок фінансових послуг України демонстрував стійку тенденцію до скорочення кількості як банківських, так і небанківських фінансових установ. Така динаміка зумовлена як впливом війни, так і посиленням регуляторних вимог з боку Національного банку України. Зменшення кількості учасників ринку свідчить про процеси очищення сектору від слабких і нестійких установ, а також про концентрацію фінансового капіталу в руках більш надійних гравців.

Кількість ключових суб'єктів ринку фінансових послуг відображено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3.

Кількість основних суб'єктів ринку фінансових послуг

Рік	Банки	Абс. відх., шт.	Відн. відх., %	Страхові компанії	Абс. відх., шт.	Відн. відх., %
2020	75	—	—	208	—	—
2021	74	–1	–1,33	169	–39	–18,75
2022	71	–3	–4,05	139	–30	–17,75
2023	67	–4	–5,63	111	–28	–20,14
2024	63	–4	–5,97	65	–46	–41,44
2025	62	–1	–1,59	65	0	0

Джерело: сформовано автором на основі [21-23]

У банківському секторі, згідно з таблицею, простежується чітка тенденція до зменшення кількості банків: з 75 у 2020 році до 62 у 2025-му. Абсолютне скорочення становить 13 установ або 17,3% від початкової кількості. Відносні зміни вказують на коливання рівня скорочення від –1,33% у 2021 році до пікового значення –5,97% у 2024 році. Ці дані не лише підтверджують загальний тренд до консолідації, але й відображають зміщення акцентів з кількісного на якісний розвиток ринку. Національний банк України протягом аналізованого періоду реалізував послідовну політику з «очищення» фінансового сектору: банки, що не відповідали критеріям платоспроможності, прозорості структури власності або порушували норми банківського регулювання, втрачали ліцензії. Така політика сприяла зміцненню довіри до сектору в довгостроковій перспективі, хоча й зумовила значні втрати на першому етапі трансформації.

У 2023–2024 роках відбулося найбільше зниження кількості банків — на 4 установи щороку. Це збіглося з періодом активної фази війни, високих кредитних ризиків, зниження інвестиційної активності, зростання дефолтів серед позичальників, а також ускладнення доступу до міжнародних ринків капіталу. Усе це вимагало від банків переорієнтації на більш ризик-

контрольовану модель бізнесу, зменшення операційних витрат та розвиток цифрових каналів обслуговування. Зменшення кількості банків при цьому не означає згортання фінансового сектору, а радше сигналізує про укрупнення та зміцнення системно важливих гравців, що мають змогу діяти в умовах нестабільності.

Стабілізація показників у 2025 році — лише мінус 1 банк порівняно з попереднім роком — може свідчити про завершення фази активного скорочення, досягнення так званої «точки структурного балансу» та початок нового етапу поступової адаптації ринку. У перспективі це створює потенціал для розвитку нових банківських продуктів, розширення філіальної мережі в регіонах, зростання рівня інклюзивності фінансових послуг та збільшення частки банківського сектору в структурі фінансування економіки.

Щодо страхових компаній, то ситуація є значно більш драматичною: з 208 компаній у 2020 році залишилось лише 65 у 2025-му. Це означає зменшення на 143 суб’єкти або на понад 68,75% від вихідного рівня. Причини такого стрімкого скорочення є комплексними. Насамперед, війна спричинила суттєве зростання страхових ризиків, особливо в майновому сегменті та страхуванні життя. Велика частина компаній не змогла забезпечити відповідний рівень резервування, капіталізації та перестрахування, що зробило їх фінансово нездатними продовжувати діяльність. Крім того, знизився попит на страхові послуги серед населення та бізнесу, які у воєнний період віддавали перевагу витратам першої необхідності.

Зміни у регуляторному полі, зокрема впровадження ризик-орієнтованих підходів у нагляді, жорсткі вимоги до звітності, прозорості та мінімального капіталу, сприяли «вимиванню» з ринку неефективних або недобросовісних гравців. У 2024 році зафіксовано наймасштабніше зменшення — мінус 46 компаній або 41,44%, що може бути наслідком остаточного переходу до нових стандартів регулювання, які не всі компанії змогли реалізувати. Це вказує на початок глибокого етапу структурної перебудови страхового сектору.

Утім, 2025 рік демонструє стабілізацію: кількість страхових компаній залишилася незмінною, що є позитивним сигналом для ринку. Це свідчить про завершення етапу масового виходу компаній, а також про початок формування нової парадигми страхування — з більш високими стандартами якості, клієнтського обслуговування та фінансової прозорості. Водночас зниження кількості гравців на ринку потенційно зменшує конкуренцію, що потребує підвищеної уваги з боку державних органів щодо запобігання монополізації та захисту прав споживачів.

У цілому, зменшення кількості як банківських, так і страхових установ, не означає занепад ринку фінансових послуг — радше навпаки. Це свідчить про його структурну еволюцію, очищення та укрупнення. На ринку залишаються компанії, здатні працювати в умовах високих ризиків, нестабільного попиту, глобальних викликів та технологічних змін. Для фінансової системи це створює умови для формування більш стійкої, надійної та інноваційної екосистеми, орієнтованої на довгострокове зростання.

Функціонування ринку фінансових послуг напряму залежить від наявності ефективних, стабільних і прозорих фінансових установ. Зменшення їх кількості супроводжувалося не лише викликами, а й новими можливостями: розвиток фінтеху, онлайн-банкінгу, цифрового страхування, підвищення ролі клієнтського сервісу, активне впровадження CRM-систем та аналітики даних. Умови війни також сприяли розвитку послуг дистанційного обслуговування, мобільного банкінгу, діджитал-страхування, що є позитивними довгостроковими зрушеннями для ринку.

У подальшому важливо не лише зберегти досягнуту стабілізацію, а й посилити якісні характеристики учасників ринку фінансових послуг — їх капіталізацію, прозорість, клієнтоорієнтованість і адаптивність до глобальних змін. Для цього необхідне як продовження регуляторної реформи, так і підтримка з боку держави та міжнародних фінансових інституцій у відновленні економіки України.

Динаміка кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг відображено у Додатку А.

Таким чином, кількісна динаміка основних суб'єктів ринку фінансових послуг у 2020–2025 роках є об'єктивним маркером структурних змін в економіці, що відображає поточний стан ринку, рівень довіри, ефективність нагляду та загальну макроекономічну ситуацію. Надалі ринок потребує не лише стабільного середовища, але й стратегічного бачення його розвитку — як інструмента забезпечення економічного зростання, соціальної захищеності та стійкості держави.

Ринок фінансових послуг є одним із найважливіших складових економічної системи будь-якої держави. Він забезпечує ефективний розподіл фінансових ресурсів, сприяє розвитку підприємництва, інвестиційної діяльності, а також виконує функції підтримки стабільності фінансової системи загалом. Аналіз стану та тенденцій функціонування ринку фінансових послуг в Україні вимагає всебічного розгляду не лише економічних показників, але й нормативно-правового аспекту, який формує основу для регулювання діяльності учасників ринку і захисту прав споживачів фінансових послуг.

Функціонування ринку фінансових послуг в Україні характеризується поступовим удосконаленням нормативно-правової бази, яка відповідає вимогам європейських стандартів і міжнародних практик. Важливим кроком у цьому напрямі стало прийняття таких ключових законодавчих актів, як Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», «Про страхування», «Про платіжні послуги», а також низки нормативно-правових актів Національного банку України та інших контролюючих органів. Ці документи встановлюють правові рамки для діяльності банків, страхових компаній, кредитних спілок, фінансових посередників та інших учасників ринку, визначають їх обов'язки, права, вимоги до капіталу, стандарти прозорості та звітності.

За останні роки спостерігається суттєве розширення спектру фінансових послуг, які надаються в Україні, зокрема зростає популярність небанківських фінансових інститутів, фінансових технологій (fintech), електронних платіжних

систем. Разом із цим регулятори посилюють контроль за їх діяльністю, впроваджують механізми захисту прав споживачів і протидії фінансовим ризикам, що є особливо актуальним в умовах глобалізації та цифровізації економіки.

Окрему увагу слід приділити ролі фінансового ринку у підтриманні макроекономічної стабільності країни. Фінансовий сектор впливає на динаміку ВВП, інфляцію, зайнятість, валютний курс, табл. 2.4.

Таблиця 2.4.

Аналіз основних показників макроекономічної стабільності країни за 2020-2025 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024	2025 р. (прогнозно)
Валовий внутрішній продукт (ВВП)	-3,8%	+3,4%	-29,1%	+5,3%	+3,5%	+3,9%
Індекс споживчих цін (інфляція)	5,0%	10,0%	26,6%	26,6%	26,6%	26,6%
Середній курс долара США (грн/USD)	28,27	27,27	36,57	41,47	41,47	41,47
Рівень безробіття	9,5%	9,0%	9,8%	9,0%	8,5%	8,0%

Джерело: сформовано автором на основі [21-23]

2020 рік став для ринку фінансових послуг періодом адаптації до нових реалій, спричинених пандемією COVID-19. Спад ВВП на 3,8% і зростання безробіття посилили фінансовий стрес у населення та бізнесу, що призвело до підвищення рівня проблемних кредитів і збільшення вимог до фінансової стабільності банківських установ. Незважаючи на це, банківська система зуміла зберегти свою стійкість, а регулятор активно підтримував інститути через адаптивні заходи, що зменшували ризики для фінансової системи.

Відновлення економіки у 2021 році із зростанням ВВП на 3,4% позитивно вплинуло на ринок фінансових послуг, зокрема збільшення доходів населення і бізнесу сприяло підвищенню попиту на кредити, страхові послуги та інвестиційні продукти. Зниження рівня безробіття до 9% також підтримало споживчу активність, що стало додатковим стимулом для розвитку фінансового сектору.

Проте 2022 рік через початок повномасштабної війни спричинив радикальні зміни у роботі ринку фінансових послуг. Масштабні руйнування економічної інфраструктури, втрата активів і нестабільність валютного курсу спричинили значне збільшення фінансових ризиків. Обсяг проблемних кредитів значно зріс, а інфляція сягнула 26,6%, що викликало зниження купівельної спроможності клієнтів фінансових установ і скорочення обсягів депозитів. Курс гривні, що ослаб до 36,57 грн за долар, збільшив валютні ризики для іноземних інвесторів і ускладнив зовнішнє фінансування. У таких умовах посилився контроль регулятора над діяльністю фінансових інститутів, а також запроваджувалися спеціальні програми підтримки клієнтів та стабілізації ринку.

Починаючи з 2023 року, спостерігаються перші ознаки стабілізації ринку фінансових послуг. Зростання ВВП на 5,3% і поступове зниження безробіття до 9% сприяють відновленню довіри до банківської системи, збільшенню активності у сегментах кредитування та страхування. Водночас інфляційний тиск і висока волатильність курсу гривні продовжують залишатися викликами, що вимагає гнучких регуляторних рішень і посилення інструментів захисту прав споживачів фінансових послуг.

Аналіз цих показників свідчить про тісний взаємозв’язок між загальноекономічними процесами і станом ринку фінансових послуг. Фінансовий сектор є не лише індикатором економічного здоров’я країни, а й інструментом, який сприяє економічному відновленню та зростанню. У періоди криз і нестабільності регуляторні заходи відіграють вирішальну роль у підтримці стійкості фінансових установ та захисті інтересів споживачів.

Загалом, період 2020–2025 років показав, що ринок фінансових послуг в Україні має достатній потенціал для адаптації до екстремальних умов і здатний відновлюватися навіть після глибоких кризових потрясінь. Для забезпечення сталого розвитку цього ринку необхідно продовжувати реформування законодавчої бази, впроваджувати інноваційні фінансові продукти і послуги, а також посилювати інститути фінансового моніторингу та захисту прав клієнтів.

Тільки за таких умов фінансовий сектор зможе виконувати свою ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та зростання України.

Сучасні тенденції свідчать про те, що в Україні зростає питома вага фінансових послуг у структурі економіки, що позитивно відображається на загальному економічному розвитку. Проте існують і виклики, зокрема нестабільність через військовий конфлікт, макроекономічні шоки, а також недосконаліть деяких елементів законодавчої системи, які потребують подальшого вдосконалення.

Важливою складовою нормативно-правового забезпечення є система регулювання і нагляду за фінансовими установами. В Україні функції регулятора виконує Національний банк України, який встановлює вимоги до капіталу, ризиків, звітності банків та інших фінансових інститутів. Крім того, Нацкомісія з регулювання ринку фінансових послуг контролює діяльність страхових компаній, небанківських фінансових установ, кредитних спілок тощо. Законодавчі норми передбачають також інститути захисту прав споживачів, включно з механізмами вирішення спорів, гарантіями повернення вкладів та захистом від шахрайства.

За останні роки відбувається активний розвиток цифрових фінансових послуг, що вимагає нових підходів у законодавстві. Зокрема, впроваджуються норми, які регулюють діяльність електронних грошей, криптовалют, блокчейн-технологій, електронних платформ для кредитування та інвестицій. Це дозволяє підвищити доступність фінансових послуг для населення та бізнесу, але водночас ставить виклики у сфері безпеки, кіберзахисту і протидії відмиванню коштів.

Не менш важливим аспектом є гармонізація українського законодавства з європейськими нормами, що є частиною зобов’язань України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Цей процес передбачає впровадження стандартів фінансової звітності, корпоративного управління, прозорості діяльності фінансових установ, захисту прав інвесторів і споживачів. Зі свого боку це

сприяє підвищенню довіри міжнародних партнерів і інвесторів, залученню іноземного капіталу.

Загалом, нормативно-правове забезпечення ринку фінансових послуг в Україні сьогодні є доволі потужним і динамічним. Однак для досягнення високого рівня розвитку фінансового ринку та його інтеграції у світову фінансову систему необхідно продовжувати роботу над удосконаленням законодавства, посиленням контролю, розвитку інфраструктури фінансового ринку і захистом прав споживачів. Особливо це актуально в умовах викликів, пов’язаних з воєнним конфліктом, економічною нестабільністю та глобальними технологічними змінами.

Отже, ринок фінансових послуг є не лише інструментом ефективного функціонування економіки, а й ключовим елементом забезпечення її стабільності та розвитку. Нормативно-правове регулювання цього ринку створює основу для формування прозорої, стійкої, конкурентної та інноваційної фінансової системи, яка відповідає потребам держави, бізнесу і населення.

Таким чином, подальший розвиток ринку фінансових послуг в Україні залежить від здатності законодавців і регуляторів своєчасно реагувати на зміни у світовій та національній економіці, впроваджувати передові стандарти та технології, а також забезпечувати надійний захист прав та інтересів усіх учасників фінансового ринку. Тільки за таких умов фінансовий сектор зможе виконувати свою роль каталізатора економічного зростання і забезпечувати сталий розвиток держави в цілому.

2.2. Прогнозування функціонування ринку фінансових послуг та його роль в економіці держави

Прогнозування функціонування ринку фінансових послуг є надзвичайно важливим аспектом економічного розвитку держави. Фінансовий сектор виконує ключову роль у забезпеченні економічної стабільності, мобілізації

капіталу та підтримці інвестиційної активності. Враховуючи динамічні зміни світової та національної економіки, а також технологічний прогрес, прогнозування дає змогу своєчасно визначати основні тенденції розвитку ринку, потенційні ризики та можливості для інновацій. Це, у свою чергу, дозволяє органам державної влади, регуляторам та учасникам ринку приймати ефективні управлінські рішення, спрямовані на підтримку стабільності і зростання.

Здійснимо прогнозування кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг методом найменших квадратів, табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Прогнозування кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг 2025-2028 рр.

Рік	Банки	Абсолютне відхилення, шт.	Відносне відхилення, %	Страхові компанії	Абсолютне відхилення, шт.	Відносне відхилення, %
2025	62	–1	–1,59	65	0	0
2026	60	–2	–3,23	55	–10	–15,38
2027	58	–2	–3,33	47	–8	–14,55
2028	56	–2	–3,45	40	–7	–14,89

Джерело: сформовано автором на основі [24-25]

Передусім варто відзначити, що з 2020 року спостерігається системне скорочення кількості банків. Ця тенденція є частиною більш широкого процесу консолідації банківського сектору, який відбувається не лише в Україні, а й у багатьох країнах світу. Скорочення кількості банків зумовлене декількома факторами, серед яких посилення регуляторних вимог, зростання конкуренції, необхідність значних інвестицій у цифрові технології та підвищення ефективності операцій. Прогноз на 2025–2028 роки показує, що кількість банків продовжить знижуватися, хоча темпи цього процесу дещо сповільняться. Це свідчить про поступове формування більш стійкого і структурованого банківського ринку, де залишаться найбільш фінансово спроможні та конкурентоспроможні гравці.

Таке скорочення має подвійний ефект. З одного боку, зменшення кількості банків може підвищити якість послуг, оскільки більші установи мають більше ресурсів для інвестування в технології, розвиток продуктів та клієнтський сервіс.

З іншого боку, зниження кількості учасників ринку може обмежити конкуренцію, що потенційно може позначитись на ціновій політиці та доступності фінансових послуг для певних категорій клієнтів, особливо у регіонах з менш розвиненою інфраструктурою. Відтак, важливим завданням регуляторів буде забезпечення балансу між стабільністю банківського сектору і підтримкою здорової конкуренції.

Що стосується страхових компаній, тенденція до їх скорочення є ще більш помітною і інтенсивною. З 2020 по 2024 рік кількість страхових компаній скоротилася майже вдвічі, що свідчить про значні виклики, з якими зіткнувся цей сегмент фінансового ринку.

Причини такого скорочення включають посилену конкуренцію, реструктуризацію бізнесів, а також вплив економічних та соціальних факторів, зокрема наслідки пандемії та військового конфлікту. Прогноз на найближчі роки передбачає продовження цієї тенденції, хоча з меншою інтенсивністю, що свідчить про певну стабілізацію ринку, але при цьому збереження структурних проблем.

Зменшення кількості страхових компаній також має складний вплив на ринок. Концентрація ринку може сприяти підвищенню його ефективності, збільшенню фінансової стійкості учасників та розвитку інноваційних страхових продуктів.

Проте, це може також обмежити вибір споживачів, знизити рівень конкуренції і потенційно призвести до підвищення цін на страхові послуги. Особливо це актуально для таких напрямів, як страхування життя, майна чи відповідальності, де широка присутність гравців може бути важливою для формування привабливих та доступних умов.

Важливо враховувати, що і для банків, і для страхових компаній фактори технологічного розвитку відіграватимуть ключову роль у формуванні майбутнього ринку. Цифровізація, впровадження фінтех-рішень, розвиток дистанційних каналів обслуговування і автоматизації процесів створюють нові можливості для підвищення ефективності та розширення спектра послуг.

У той же час ці тенденції вимагають від учасників ринку значних інвестицій та адаптації до швидких змін, що також може сприяти подальшій концентрації, оскільки менш масштабні компанії можуть не мати ресурсів для конкуренції в таких умовах.

Прогнозні дані на 2025–2028 роки також відображають загальну трансформацію фінансового сектору в Україні на тлі викликів, пов’язаних із макроекономічною нестабільністю, геополітичними ризиками та змінною кон’юнктурою світових ринків.

Незважаючи на ці виклики, процес консолідації ринку фінансових послуг, зокрема банківського та страхового сегментів, сприятиме створенню більш стійкої фінансової системи, здатної забезпечувати підтримку економіки, сприяти залученню інвестицій і захищати інтереси споживачів.

Разом із тим, важливим напрямом залишається розвиток нормативно-правової бази, яка повинна враховувати нові реалії ринку, сприяти інноваціям, але водночас забезпечувати прозорість, надійність і захист клієнтів. Роль держави та регуляторів у цьому процесі є вирішальною для збалансованого розвитку фінансового сектору.

Отже, представлені в таблиці прогнози є відображенням фундаментальних тенденцій у структурі ринку фінансових послуг в Україні. Вони свідчать про процес поступової трансформації, що веде до концентрації та підвищення якості послуг за умови збереження стабільності і конкурентоспроможності. Водночас ці зміни вимагають від учасників ринку гнучкості, інноваційного підходу та активної взаємодії з регуляторами для ефективного реагування на виклики і використання нових можливостей.

Динаміка прогнозних показників кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг 2025-2028 рр. відображено на рис. 2.1.

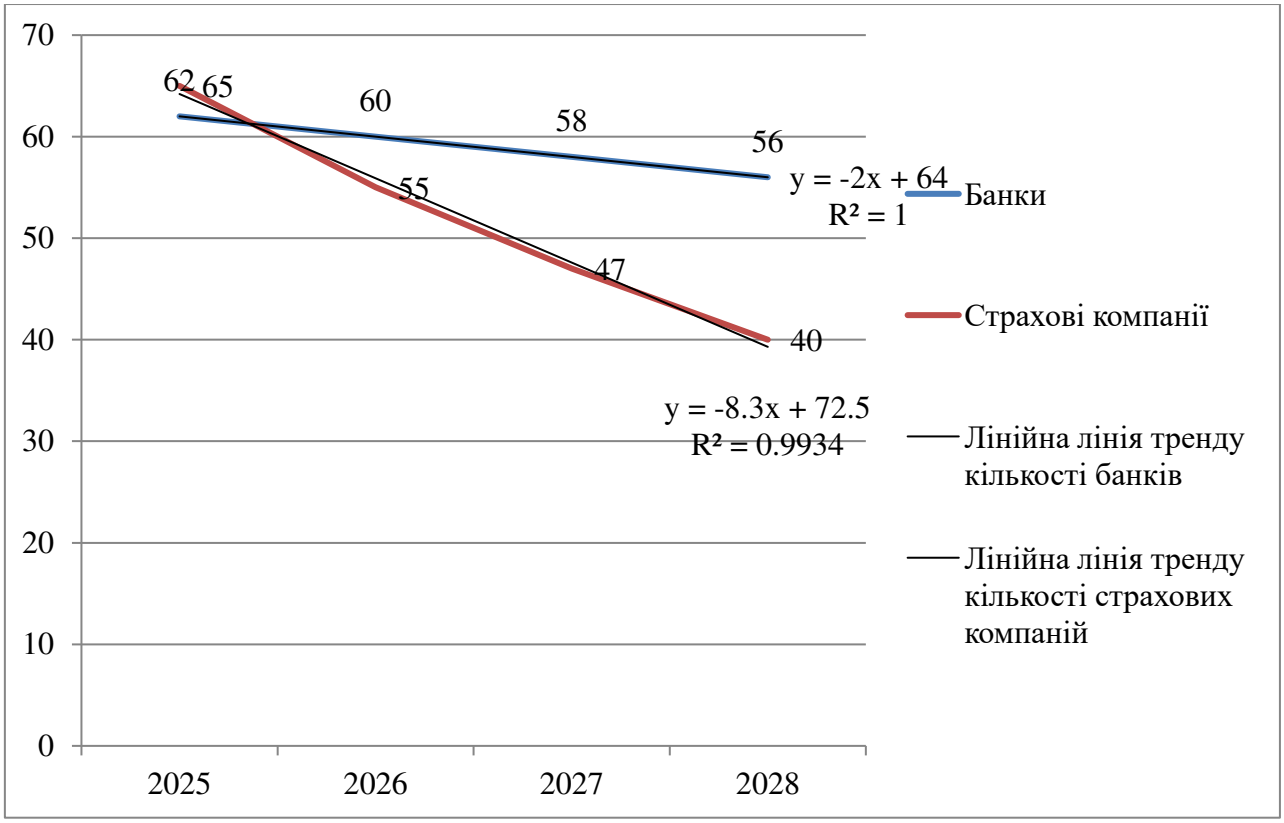

Рис. 2.1. Динаміка прогнозних показників кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг 2025-2028 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором

Рис. 2.1. демонструє тенденції змін кількості банків та страхових компаній в Україні у період 2025–2028 років на основі лінійних трендів. Видно, що обидві категорії фінансових установ зазнають зменшення, проте темпи скорочення різняться. Кількість банків зменшується помірно, що підтверджує рівняння тренду з коефіцієнтом –2, що свідчить про втрату близько двох банків на рік. Високий коефіцієнт детермінації $R^2=1$ вказує на абсолютну відповідність моделі даним, що говорить про стабільність цієї тенденції.

Натомість кількість страхових компаній знижується значно швидше. Рівняння тренду показує, що ринок втрачає в середньому понад 8 компаній щорічно. При цьому коефіцієнт детермінації $R^2=0,9934$ свідчить про дуже високу точність лінійної моделі для прогнозування цього зниження. Така

динаміка відображає глибоку реструктуризацію страхового сектору, що може бути пов’язана з консолідацією гравців, виходом менш конкурентоспроможних компаній з ринку та збільшенням вимог з боку регуляторів.

Порівняння двох лінійних трендів демонструє, що ринок страхових послуг зазнає значніших змін, ніж банківський сектор. Помірне, але стабільне скорочення кількості банків може бути ознакою формування більш стійкого і ефективного ринку з меншим числом, але більш потужними учасниками. У той же час стрімке зменшення страхових компаній сигналізує про необхідність адаптації страхового ринку до сучасних викликів, серед яких технологічні зміни, зміна поведінки споживачів та підвищення регуляторних стандартів.

Таким чином, у найближчі роки ринок фінансових послуг України перебуватиме у фазі перебудови, яка передбачає як зменшення кількості учасників, так і посилення їх ролі у підтримці економічного розвитку країни. Від успішності цього процесу залежить не лише стабільність фінансової системи, а й загальний рівень економічної безпеки та добробут населення.

Прогнозування рівня проблемних кредитів (NPL) за 2025-2028 рр. відображено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

Прогнозування рівня проблемних кредитів (NPL) за 2025-2028 рр.

Рік	Рівень NPL, %	Абсолютне відхилення, %	Коментар
2025	27,8	-0,8	Прогнозоване зниження NPL через відновлення економіки та активізацію кредитування.
2026	26,5	-1,3	Подальше зниження завдяки стабілізації економіки та посиленню контролю якості кредитного портфеля.
2027	25,0	-1,5	Тренд до покращення кредитного ризику та зростання банківської дисципліни.
2028	23,5	-1,5	Очікується поступове зниження рівня проблемних кредитів у результаті ефективних реструктуризацій і кращого управління ризиками.

Джерело: спрогнозовано автором

Рівень проблемних кредитів (NPL) є важливим показником стану банківського сектору та фінансового ринку загалом. Аналіз динаміки NPL за

період 2020–2025 років свідчить про значні зміни, що відбувалися в контексті кризових явищ, а також про поступове відновлення і стабілізацію банківської системи. Високий рівень проблемних кредитів у 2020 році, який сягав 53,8%, був прямим наслідком кризових подій 2014-2015 років, а також впливу пандемії COVID-19. Цей період відзначився загальним погіршенням якості кредитних портфелів, що стало серйозним викликом для банківського сектору та фінансового ринку в цілому.

Наступний рік, 2021, показав суттєве зниження рівня NPL до 38,7%. Це стало можливим завдяки масштабним реструктуризаціям боргів, які банківські установи активно впроваджували, а також посиленню контролю за якістю активів. Водночас зниження рівня проблемних кредитів стимулювалося і впровадженням державних програм підтримки банків та позичальників, що дало змогу полегшити кредитне навантаження на бізнес і населення. Таким чином, 2021 рік став своєрідним переломним моментом у стабілізації фінансового ринку.

У 2022 році, незважаючи на військові дії, рівень NPL знизився до 34,6%. Це свідчить про те, що банківський сектор, хоча й зіткнувся з новими викликами, зміг утримати ситуацію під контролем і навіть покращити якість кредитного портфеля. Війна підвищила кредитні ризики, але одночасно змусила банки більш уважно підходити до оцінки позичальників і переглядати умови кредитування. Також важливу роль зіграла державна підтримка та застосування спеціальних механізмів реструктуризації боргів, що сприяло уникненню масових неплатежів.

Далі, у 2023 році, тенденція до зниження проблемних кредитів збереглася, і рівень NPL становив 29,5%. Це було пов’язано з подальшою адаптацією банків до нових економічних умов, зміцненням нормативної бази та активною підтримкою з боку держави. Відновлення кредитування на тлі стабілізації економічної ситуації позитивно вплинуло на якість активів банків, що в цілому підвищило довіру до фінансового ринку. Водночас банки

продовжували впроваджувати ефективні системи управління ризиками, що дозволяло їм зменшувати обсяг проблемних кредитів.

У 2024 році відбулося незначне зниження рівня NPL до 28,6%, що свідчить про поступове, але стабільне покращення ситуації. Відновлення кредитного портфеля, зростання обсягів нового кредитування, а також якісні зміни у фінансовому секторі стали основою для зниження рівня проблемних кредитів. Цей період характеризується поступовою нормалізацією діяльності банків і зростанням їхньої здатності управляти кредитними ризиками. Загалом, позитивна динаміка відображає поліпшення макроекономічних показників та збільшення довіри з боку інвесторів.

Прогноз на 2025 рік передбачає подальше зниження рівня NPL до 27,8%. Очікується, що це стане результатом активізації кредитування, відновлення економіки після кризи та подальшого посилення нормативно-правового регулювання. Банківська система має тенденцію до більш якісного управління кредитними портфелями, що дозволить мінімізувати обсяги проблемних активів. Водночас вплив зовнішніх факторів, таких як геополітична ситуація чи економічні шоки, може коригувати темпи зниження NPL.

Прогнозування на період 2026–2028 років демонструє поступове продовження тренду зниження рівня проблемних кредитів. Очікується, що до 2028 року рівень NPL знизиться до близько 23,5%. Це стане можливим завдяки подальшому відновленню економіки, посиленню фінансової дисципліни в банках, а також впровадженню інноваційних технологій у сфері управління ризиками. Ринок фінансових послуг буде все більше орієнтуватися на прозорість, якість обслуговування та ефективність контролю кредитних продуктів.

Загалом, зниження рівня проблемних кредитів позитивно впливає на стабільність фінансового ринку, створює передумови для зростання кредитування бізнесу та населення, а також підвищує довіру інвесторів і клієнтів до банківської системи. Ефективне управління кредитними ризиками сприяє розвитку фінансових послуг, дозволяє підвищувати конкуренцію та

впроваджувати нові продукти. Водночас стабільний рівень NPL є індикатором здоров'я економіки та банківської системи, що важливо для підтримки макроекономічної стабільності.

Таким чином, динаміка проблемних кредитів тісно пов'язана з функціонуванням ринку фінансових послуг. Зниження NPL свідчить про покращення якості кредитування, що сприяє збільшенню обсягів фінансування економіки, розвитку інноваційних продуктів і послуг, а також зростанню конкурентоспроможності банків. Ринок фінансових послуг перебуває у процесі трансформації, де ключову роль відіграє якість активів і ризик-менеджмент. Ефективне управління проблемними кредитами забезпечує фінансову стабільність і довгострокове зростання сектору.

У перспективі ринок фінансових послуг матиме змогу більш активно підтримувати розвиток економіки, стимулювати інвестиції та інновації, що сприятиме зростанню ВВП та підвищенню добробуту населення. Прогнозоване зниження рівня проблемних кредитів є важливим сигналом для учасників ринку, що свідчить про поступове повернення до сталого розвитку та зміцнення позицій фінансового сектору. Водночас необхідно продовжувати увагу до ризиків, посилювати регулювання та впроваджувати нові технології для підтримки цього позитивного тренду.

Отже, аналіз і прогнозування рівня проблемних кредитів є важливою складовою оцінки стану ринку фінансових послуг. Від його стабільності залежить ефективність функціонування банків, розвиток кредитних продуктів, а також загальний рівень економічної стабільності країни. Подальше зниження NPL відкриває нові можливості для розвитку фінансового сектору, підвищення його конкурентоспроможності та зміцнення позицій на внутрішньому та міжнародному ринках.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ринок фінансових послуг відіграє ключову роль у забезпеченні сталого економічного розвитку, ефективного перерозподілу фінансових ресурсів, підтримці інвестиційної активності та стабільності національної економіки. Його функціонування передбачає взаємодію банків, страхових компаній, небанківських фінансових установ, кредитних спілок, пенсійних фондів, лізингових та факторингових компаній тощо. Проте, попри його стратегічне значення, в Україні ринок фінансових послуг стикається з низкою суттєвих проблем, які гальмують його повноцінний розвиток.

Серед найбільш гострих проблем варто виділити недостатню фінансову грамотність населення, недовіру до фінансових установ, обмежену доступність якісних фінансових послуг у регіонах, а також слабку конкуренцію між учасниками ринку. Ситуацію ускладнюють високий рівень проблемних кредитів, недостатній рівень капіталізації окремих установ, а також наявність тіньового сегмента, що працює поза межами регуляторного поля.

Додаткові виклики створює й воєнний стан, що негативно вплинув на економічну активність, платоспроможність бізнесу та населення, а також на стабільність банківського сектору. Ризики втрати активів, масові переміщення населення та загальне падіння споживчого попиту зумовили зниження попиту на фінансові послуги та посилення кредитних ризиків.

Отже, проблеми функціонування ринку фінансових послуг є комплексними й системними. Їхнє вирішення потребує консолідованих зусиль держави, регуляторів і самих учасників ринку, спрямованих на посилення прозорості, підвищення довіри, удосконалення регуляторної бази та стимулювання розвитку фінансових інструментів і послуг.

Проблеми функціонування ринку фінансових послуг відображено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1.

Проблеми функціонування ринку фінансових послуг

Група проблем	Суть проблеми	Наслідки для ринку
Недостатня довіра населення	Недовіра до банків та небанківських фінансових установ через попередні кризи та шахрайські схеми.	Зниження попиту на фінансові послуги, зменшення інвестиційної активності.
Низька фінансова грамотність	Відсутність базових знань у населення щодо фінансових продуктів та їхніх ризиків.	Неефективне використання фінансових послуг, підвищення ризиків шахрайства.
Проблемні кредити (NPL)	Високий рівень неповернених кредитів через економічні та соціальні кризи.	Зниження ліквідності банків, ускладнення кредитування бізнесу та населення.
Недостатня конкуренція	Домінування великих гравців, слабкий розвиток малих фінансових компаній.	Обмежена доступність інноваційних продуктів та високі тарифи на послуги.
Недосконала регуляторна база	Повільна адаптація законодавства до нових тенденцій ринку та цифровізації.	Відставання від міжнародних стандартів, слабкий захист прав споживачів фінансових послуг.
Тіньовий сегмент	Наявність нелегальних або частково нерегульованих фінансових структур.	Ризики для клієнтів, зниження рівня прозорості ринку та надходжень до бюджету.
Вплив війни та криз	Зниження платоспроможності бізнесу та населення, втрата активів, зростання ризиків.	Зменшення попиту на фінансові послуги, підвищення рівня дефолтів та нестабільність системи.
Технологічне відставання	Недостатнє впровадження цифрових технологій та інновацій у фінансовій сфері.	Зниження конкурентоспроможності та якості обслуговування клієнтів.

Джерело: сформовано автором на основі [26-35]

Проблеми функціонування ринку фінансових послуг в Україні мають системний і багаторівневий характер, що безпосередньо впливає як на стабільність фінансової системи загалом, так і на рівень довіри з боку споживачів, інвесторів і міжнародних партнерів. Аналіз основних груп проблем дозволяє окреслити спектр викликів, з якими стикаються фінансові установи, а також визначити напрями, що потребують невідкладного реформування та уваги з боку держави, регуляторів і самих учасників ринку.

Однією з найгостріших проблем залишається низький рівень довіри населення до фінансових установ, особливо банків. Ця недовіра формувалася протягом кількох десятиліть через численні банківські кризи, випадки шахрайства, масові банкрутства, непрозорість власності та слабкий захист

вкладників. Відсутність довіри призводить до того, що значна частина населення уникає користування офіційними фінансовими послугами, віддає перевагу готівковим розрахункам, уникає депозитів або не розглядає банківські кредити як надійний фінансовий інструмент. Це в свою чергу знижує загальний рівень фінансової інклюзії, уповільнює розвиток внутрішнього ринку капіталу та гальмує економічне зростання.

Ще одним вагомим бар'єром для розвитку ринку є низький рівень фінансової грамотності серед населення. Незнання базових понять, таких як інфляція, процентні ставки, кредитний ризик чи банківські гарантії, сприяє поширенню помилок у фінансовому виборі, легковірності щодо шахрайських схем і загальній нестійкості фінансової поведінки. Фінансова неграмотність є особливо небезпечною у періоди кризи, коли громадяни вдаються до нераціональних рішень, що тільки поглиблює проблеми фінансової системи.

Високий рівень проблемних кредитів (NPL) залишається болючою темою для банківського сектору. Навіть попри помітне зниження цього показника останніми роками, його обсяг усе ще суттєво впливає на прибутковість банків, їхню ліквідність та кредитоспроможність. Наявність великої кількості безнадійних позик змушує банки утримуватись від активного кредитування, особливо малого та середнього бізнесу, який найбільше потребує фінансової підтримки. Це негативно впливає на інвестиційну динаміку та стримує економічне відновлення.

Одним із чинників, що гальмують розвиток ринку фінансових послуг, є також недостатній рівень конкуренції між його учасниками. Попри формальну наявність великої кількості банків та небанківських установ, реальний вплив на ринок мають лише кілька системно важливих інституцій. Це призводить до домінування великих гравців, а отже – до меншої гнучкості у підходах до клієнтів, зменшення інноваційності фінансових продуктів, високих тарифів та обмеженого вибору для споживачів. Розвиток конкуренції стримується і через складність входження на ринок, значну регуляторну базу, високі вимоги до капіталу та технічну інфраструктуру.

Ще однією критичною проблемою є недосконалість нормативно-правового регулювання. Хоча останніми роками було здійснено ряд реформ з гармонізації українського фінансового законодавства до стандартів ЄС, все ще залишаються прогалини в законодавчому полі, які створюють невизначеність і ризики для інвесторів. Часті зміни правил, відсутність стабільної податкової політики, складність вирішення спорів та недостатній рівень захисту прав споживачів створюють негативне середовище для довгострокових інвестицій і розвитку нових фінансових продуктів.

Окрему загрозу становить тіньовий сегмент ринку фінансових послуг. Це стосується не лише діяльності нелегальних кредиторів або фінансових пірамід, але й офіційно зареєстрованих компаній, що здійснюють операції поза межами чинного регулювання. Тіньова діяльність викривлює конкуренцію, знижує прозорість ринку, ставить під загрозу права клієнтів і позбавляє державу важливих податкових надходжень. Такий сегмент особливо небезпечний у періоди нестабільності, коли споживачі шукають швидких, але ризикованих рішень для фінансових потреб.

Невід'ємним фактором впливу на ринок фінансових послуг останніх років стали зовнішні шоки, передусім повномасштабна війна, яка кардинально змінила економічний ландшафт країни. Воєнні дії призвели до зниження платоспроможності бізнесу та населення, зруйнували фізичну інфраструктуру, призвели до втрати активів і зниження економічної активності. Це створює нові ризики для фінансових установ, підвищує обсяги неповернених кредитів і знижує попит на банківські та страхові послуги. Водночас для учасників ринку постають нові виклики у вигляді необхідності оперативно адаптуватися до змін, підтримувати клієнтів, розвивати цифрові сервіси, працювати в умовах обмеженого доступу до ресурсів.

Ще однією проблемною сферою є технологічне відставання частини фінансових установ. Незважаючи на успіхи у впровадженні цифрових банків, мобільних застосунків та онлайн-страхування, багато установ все ще не мають повноцінної IT-інфраструктури, що обмежує їхні можливості у швидкому

реагуванні на потреби клієнтів, розробці нових продуктів, забезпеченні кібербезпеки та ефективному управлінні ризиками. У сучасному світі технологічна спроможність визначає конкурентоспроможність, тому затримка у цифровій трансформації загрожує втратами ринкових позицій.

Загалом, проблеми функціонування ринку фінансових послуг тісно пов'язані між собою, утворюючи складну систему, де посилення одного ризику може призвести до загального погіршення ситуації. Їх подолання потребує системного підходу, узгодженої державної політики, впровадження сучасних технологій, підвищення фінансової культури, зміцнення інституційної спроможності регуляторів та відкритого діалогу з усіма учасниками ринку. Лише так можна забезпечити стійкий розвиток фінансового ринку, його глибоку інтеграцію в європейський простір і здатність ефективно обслуговувати потреби економіки та громадян.

Перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг в Україні відображено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг в Україні

Напрям удосконалення	Суть перспективи	Очікуваний ефект	Очікуваний чистий економічний ефект (орієнтовно)
Підвищення фінансової грамотності	Освітні програми для населення, інтеграція фінансової культури в навчання	Підвищення довіри, свідоме управління ресурсами	+0,2–0,5% до ВВП завдяки зростанню заощаджень та легалізації грошових потоків
Розвиток цифрових фінансових технологій	Впровадження fintech, мобільних банків, open banking	Зростання доступу до послуг, зниження витрат	+0,5–1,0% до ВВП через зниження транзакційних витрат та активізацію бізнесу
Посилення банківського нагляду	Підвищення контролю, аудит, прозорість звітності	Зменшення тінізації, стабілізація системи	Зниження ризиків і втрат: щорічна економія до 20 млрд грн
Зменшення рівня проблемних кредитів (NPL)	Реструктуризація, впровадження скорингів, очищення балансів	Відновлення кредитування, підвищення ліквідності	+0,3–0,6% до ВВП, особливо в реальному секторі економіки

Продовження табл. 3.2.

Створення сприятливого регуляторного середовища	Оновлення законодавства, дерегуляція, гармонізація з ЄС	Притік інвестицій, зниження бар'єрів	До $2 млрд інвестицій щороку за умов зростання прозорості та передбачуваності
Розвиток конкуренції на ринку	Підтримка малих гравців, розвиток небанківського сегменту	Кращі послуги, нижчі ціни	Зниження вартості фінпослуг до 10–15%, економія для споживачів — до 5 млрд грн/рік
Зміцнення довіри до фінансових установ	Захист прав споживачів, прозорість, страхування вкладів	Зростання депозитів, повернення тіньових коштів	+0,4–0,7% до ВВП, зростання грошової маси в офіційному секторі
Поглиблення інтеграції з ЄС	Гармонізація стандартів, приєднання до євроринків	Підвищення стійкості, інституційна модернізація	Прямий ефект: доступ до фондів ЄС та ринків капіталу — до €1 млрд щороку

Джерело: сформовано автором на основі [26-35]

Перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг є надзвичайно актуальними для України, особливо в умовах тривалих кризових викликів, зокрема війни, економічної нестабільності та зовнішньої вразливості.

Стабільний, прозорий та інноваційний фінансовий ринок є основою ефективної економіки, інструментом залучення інвестицій, забезпечення підприємницької активності та зростання добробуту населення. Висвітлені у таблиці напрями реформ і трансформацій створюють чітке бачення ключових векторів, за якими варто рухатися для модернізації фінансового середовища та усунення системних проблем.

Одним із найбільш базових напрямів удосконалення є підвищення фінансової грамотності населення.

Саме низький рівень обізнаності громадян щодо фінансових продуктів, банківських операцій, умов кредитування, страхування та інвестування є однією з основних причин недовіри до ринку. У перспективі ефективна реалізація освітніх ініціатив, інтеграція фінансової освіти в шкільні та університетські програми, просвітницькі кампанії та медіа-ресурси дозволять

не лише покращити фінансову поведінку населення, а й створити умови для активного використання легальних та прозорих фінансових інструментів.

Не менш важливою є цифровізація фінансового сектору. Світовий досвід доводить, що впровадження фінтех-рішень, автоматизованих платформ, мобільного банкінгу, цифрової ідентифікації та онлайн-страхування істотно підвищує ефективність та знижує операційні витрати фінансових установ.

Для України цифрова трансформація відкриває можливості подолати регіональну нерівність у доступі до фінансових послуг, створити більш клієнтоорієнтоване середовище та інтегруватися у глобальні фінансові системи. Інвестування в IT-інфраструктуру, кіберзахист, розвиток відкритого банкінгу (open banking), а також законодавча підтримка електронних грошей, криптоактивів та інноваційних платформ значно покращать якість ринку.

Посилення банківського нагляду є фундаментом безпеки всієї фінансової системи. Надійність банків напряму впливає на довіру вкладників і інвесторів. Удосконалення підходів до оцінки ризиків, запровадження стрес-тестування, контроль за ліквідністю та капіталізацією, моніторинг операцій — усе це забезпечить прозорість та стабільність ринку.

Ефективна взаємодія НБУ, Нацкомфінпослуг і міжнародних аудиторських структур сприятиме підвищенню відповідальності учасників ринку та зменшенню можливостей для маніпуляцій, шахрайства чи використання тіньових схем. Окремим викликом для фінансової системи України є високий рівень проблемних кредитів (NPL). Спрямовані дії на їх зниження — через реструктуризацію, поглиблений кредитний аналіз, впровадження сучасних систем скорингу та управління ризиками — дозволять не лише очистити баланс банків, а й активізувати нове кредитування. Це особливо важливо для підтримки малого та середнього бізнесу, який потребує доступного фінансування для зростання, створення робочих місць та інновацій.

Паралельно необхідно створити сприятливе регуляторне середовище, яке буде передбачуваним, стабільним і відповідатиме європейським стандартам. Застаріла нормативна база, складність адміністративних процедур, часті зміни

законодавства та непрозорі вимоги — все це стримує притік інвестицій і створення нових гравців на ринку. Гармонізація українського законодавства з нормами ЄС, запровадження регуляторних "пісочниць" для інноваційних фінансових продуктів, а також посилення захисту прав споживачів допоможуть зробити ринок більш привабливим, динамічним і доступним.

Не менш важливим є розвиток конкуренції. Лише за умови рівних умов гри, підтримки інноваційних компаній, лібералізації доступу до фінансових ліцензій та запровадження прозорих тендерних процедур можна створити конкурентне середовище, в якому споживач отримає якісні, доступні та інноваційні послуги. Конкуренція стимулює компанії до розвитку, гнучкості, турботи про клієнта та зниження вартості послуг.

Підтримка малих небанківських фінустанов, мікрофінансових організацій та регіональних банків також є перспективним напрямом децентралізації ринку. Зміцнення довіри до фінансових установ можливе лише за умови прозорої комунікації, доброчесного обслуговування, дотримання етичних стандартів і забезпечення безпеки вкладень. Створення ефективних механізмів захисту споживачів, арбітражу, страхування вкладів, прозорої звітності дозволяє відновити зруйновану довіру, яка роками формувалась негативними прикладами банківських банкрутств та скандалів.

Довіра — це основа здорового фінансового ринку, без неї жодна реформа не буде мати тривалого ефекту. Інтеграція українського фінансового ринку в європейський простір є не лише геополітичним орієнтиром, але й реальним інструментом підвищення стійкості та ефективності системи. Приєднання до міжнародних ініціатив, виконання зобов’язань в рамках Угоди про асоціацію з ЄС, взаємне визнання ліцензій, доступ до європейських ринків капіталу та навчальних програм дозволять українським установам не лише запозичити кращі практики, а й стати рівноправними гравцями на глобальному фінансовому ринку.

Таким чином, реалізація перспектив удосконалення ринку фінансових послуг створює передумови для довгострокового, збалансованого та

інноваційного розвитку. Успішне втілення цих напрямів залежить від політичної волі, узгодженості дій державних органів, інституційної спроможності регуляторів, а також готовності самих учасників ринку діяти прозоро, відповідально та відкрито. У центрі цих змін має залишатись інтерес громадян і бізнесу як ключових бенефіціарів фінансової стабільності та процвітання.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження функціонування ринку фінансових послуг, можна стверджувати, що цей сегмент економіки є ключовим для забезпечення фінансової стабільності, економічного зростання, розвитку підприємництва, інвестиційної привабливості та соціальної впевненості громадян. Ринок фінансових послуг виступає посередницькою платформою, де відбувається перерозподіл фінансових ресурсів між секторами економіки, формування заощаджень, кредитування, інвестування та управління ризиками. Його ефективне функціонування є запорукою злагодженого розвитку як державного, так і приватного сектору.

Вивчення сутності та структури функціонування ринку фінансових послуг дозволило визначити його багатовекторний характер. Він охоплює банківські, страхові, інвестиційні, пенсійні, лізингові, факторингові та інші фінансові інститути, діяльність яких спрямована на задоволення попиту споживачів на фінансові продукти. У цьому контексті важливою є не лише кількісна, а й якісна характеристика ринку — рівень доступності, конкурентоспроможності, інноваційності, клієнтоорієнтованості та відповідності європейським стандартам.

Методологічні засади дослідження ринку фінансових послуг включають системний підхід, що базується на комплексному аналізі економічних, правових, соціальних та інституційних чинників. Застосування економіко-статистичних, структурно-функціональних, порівняльних і прогностичних методів дозволило не лише описати поточний стан ринку, а й виявити закономірності його розвитку, зв’язки з макроекономічною політикою та ефектом на внутрішній валовий продукт, платіжний баланс, інвестиційний клімат, ринок праці та добробут населення. Методологія аналізу також враховує вплив зовнішніх факторів, таких як глобальні фінансові кризи, валютні коливання, зміна регуляторного середовища та інтеграційні процеси.

Особливої уваги потребує функціонування ринку фінансових послуг в умовах воєнного стану, що стало безпрецедентним викликом для всієї фінансової системи України. Починаючи з 2022 року, національний фінансовий ринок зазнав значного тиску з боку безпекових, валютних, інфляційних та міграційних ризиків. Однак, попри складні обставини, банки, страхові компанії, небанківські установи продовжували виконувати свої функції, адаптуючи моделі діяльності до умов невизначеності. Було збережено ключові інститути банківської системи, забезпечено дистанційне обслуговування клієнтів, переведено частину операцій в цифровий формат, підтримано державні програми кредитування та компенсації втрат.

Війна також продемонструвала критичну роль фінансових інструментів для мобілізації внутрішніх ресурсів: державні облігації воєнного часу, волонтерські платформи оплати, благодійні транзакції, донати через банкінг, спеціальні страхові програми для військових. Це свідчить про гнучкість та життєстійкість української фінансової системи. Водночас, загострилися й проблеми — зростання частки проблемних кредитів, закриття установ на тимчасово окупованих територіях, посилення тінізації, відтік капіталів та зменшення обсягів довгострокового інвестування.

Прогнозування подальшого функціонування ринку фінансових послуг має ґрунтуватися на декількох сценаріях: базовому (повільне відновлення), оптимістичному (інтенсивна інтеграція в європейські ринки), песимістичному (затягування бойових дій та дестабілізація системи). В будь-якому випадку, фінансовий ринок залишатиметься одним із пріоритетів державного регулювання. Очікується подальша цифровізація, розвиток відкритого банкінгу, зростання ролі страхового та фондового ринку, посилення банківського нагляду, реструктуризація боргових зобов’язань, а також збільшення ролі міжнародних фінансових інституцій у процесі відновлення економіки.

Водночас виявлені проблеми ринку фінансових послуг вимагають системного підходу до реформування. Основні виклики — це низький рівень фінансової грамотності населення, недовіра до фінансових установ, недостатня

конкуренція, слабка регуляторна база, високий рівень тінізації та обмежена доступність фінансових послуг у сільських та віддалених регіонах. Ці бар'єри уповільнюють розвиток ринку, стримують інвесторів і знижують ефективність економічної політики.

Перспективи удосконалення функціонування ринку тісно пов'язані з реформами інституційного середовища. Передусім необхідна модернізація законодавства, гармонізація з європейськими стандартами, запровадження регуляторних пісочниць для фінтеху, зміцнення незалежності та прозорості діяльності НБУ, НКЦПФР, Мінфіну. Інтеграція з фінансовим ринком ЄС дозволить Україні отримати доступ до значно ширших фінансових ресурсів, передових практик управління ризиками, міжнародного досвіду у сфері страхування, пенсійного забезпечення та біржових інструментів.

Крім того, особливу роль відіграватиме розвиток фінансових технологій. Впровадження інноваційних платформ, електронних грошей, криптовалют, смарт-контрактів, блокчейн-рішень та мобільного банкінгу має стати рушієм інституційної модернізації ринку. Це сприятиме підвищенню прозорості, зниженню транзакційних витрат, розширенню фінансової інклюзії та покращенню якості обслуговування.

Таким чином, ринок фінансових послуг України перебуває у стані глибокої трансформації, де одночасно співіснують ознаки адаптації до нових реалій, збереження стійкості та потреба у докорінному оновленні. Подальший розвиток цього ринку залежатиме від балансу між ефективністю регулювання, ринковими механізмами, інноваційністю гравців та соціальною відповідальністю інституцій. В умовах повоєнного відновлення ринок фінансових послуг має стати надійною опорою економічного зростання, забезпечуючи фінансування реформ, підтримку бізнесу, стабільність грошового обігу та фінансову інтеграцію України у глобальну економічну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ до 1 розділу

1. Слав'юк Н. Р. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. Київ : НаУКМА, 2022. 206 с.

2. Новіков Н. Б. Поняття та види фінансових послуг: доктринальний та легальний аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. No 7. С. 276-278.

3. Петрик О. Політика Національного банку України під час війни. Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві. Том 4 (46), 2022. С.15-23.

4. Корчинський І. О. Проблеми функціонування ринку фінансових послуг України в умовах війни. Scientific notes of Lviv University of Business and Law 36, 2023. С. 301-308.

5. Гудкова Г. Національний банку України як суб'єкт ринку фінансових послуг. Актуальні питання у сучасній науці, (9 (15)), 2023. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/download/6346/6379 (дата звернення: 13.02.2023).

6. Гнидюк І.В., Складанюк М.С. Розвиток Digital-технологій на ринку фінансових послуг України в умовах воєнного стану. Електронне фахове видання «Економіка та суспільство». 2022. № 42. 7 с. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1642

7. Данилишин В. І., Синиця С. М. Діджиталізація на ринку фінансових послуг: сутність та значення для економіки України в умовах сьогодення. Трансформаційна економіка, (3 (03)), 2023. С. 16-20.

8. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.

9. Холявко Н., Тарасенко А., Колоток М. Тенденції диджиталізації світового ринку фінансових послуг. Науковий вісник Полісся, (1 (24)), 2022. С. 124-142.

10. Корпало І. Р. Формування системи ефективного ринку фінансових послуг. Галицький економічний вісник. Т. : ТНТУ, 2024. Том 87. № 2. С. 129–136.

11. Петроченко В. А. Технологічні тренди фінансового сектору України: матеріали X Всеукраїнс. наук.- техніч. конф. здобувачів вищої освіти за підсумками досліджень у 2022 р (м. Мелітополь, 6–10 лютого 2023 р.,). Мелітополь: ТДАТУ, 2023. 252 с. С. 152–153. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/16548/3/Zbirka_%20FEB.pdf#page=152 (дата звернення: 13.02.2025).

12. Драчов О. В. Європейські стандарти в сфері правового регулювання ринку фінансових послуг. Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики : зб. матеріалів доп. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2020. С. 145. URL: http://fmv.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/1_%D1%82%D0%BEm_new.pdf#page=145 (дата звернення: 13.02.2025).

13. Розумович Н. Ф. Ринок фінансових послуг як складова фінансового ринку. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки: матеріали VIII Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 9 травня 2024 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2024. 272 с., 198.

14. Гуцалюк О. М., Бондар Ю. А. Розвиток ринку фінансових послуг в умовах глобалізації. Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матеріали науково-практичного круглого столу, м. Суми, 26 січня 2024 р. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 16-20.

15. Сумарні активи банків України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/?utm_source

16. Наглядова статистика. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist?utm_source.

17. NPLs Declining in Ukraine Despite Continuing Full-Scale War. URL: ttps://bank.gov.ua/en/stability/npl?utm_source

18. Banks' NPL Ratio Shrank to 30% in 2024. URL: https://bank.gov.ua/en/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30?utm_source

19. Частка непрацюючих кредитів у банках за I квартал 2025 року скоротилася до 28,6%. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-i-kvartal-2025-roku-skorotilasya-do-286?utm_source

20. Річний звіт 2024. Стійкість. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2024.pdf?v=13&utm_source

21. Основні тенденції страхового ринку у 2024 році. URL: https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rynku-u-2024-rotsi/?utm_source

22. Страховий ринок України за 9 місяців 2024: Підсумки та ключові показники страховиків. URL: https://forinsurer.com/news/24/11/28/44442?utm_source.

23. Основні показники діяльності банків. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/

24. FORECAST and FORECAST.LINEAR functions. URL: https://support.microsoft.com/en-us/office/forecast-and-forecast-linear-functions-50ca49c9-7b40-4892-94e4-7ad38bbeda99?utm_source

25. FORECAST Function. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/excel/forecast-function/?utm_source.

26. Національний банк України. Основні тенденції банківського сектору URL: https://bank.gov.ua/ua/markets

27. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Річний звіт про стан та розвиток небанківського фінансового ринку України за 2024 рік URL: https://www.nfp.gov.ua

28. Міністерство фінансів України. Звіт про фінансову стабільність. Київ: Мінфін, 2023. 68 с.

29. Аналітичний звіт. Фінансова інклюзія в Україні: виклики та перспективи / НБУ, Проєкт USAID «Трансформація фінансового сектору». Київ, 2021. 54 с.

30. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року / Нацбанк України. Київ, 2020. 45 с.

31. Звіт про фінансову грамотність населення України / Нацбанк України, Світовий банк. Київ: НБУ, 2020. 32 с.

32. Центр економічної стратегії. Як війна змінює фінансовий сектор України URL: https://ces.org.ua

33. Українська міжбанківська валютна біржа. Фінансові ринки України: статистика та аналітика. Київ: УМВБ, 2022. 94 с.

34. VoxUkraine. Проблеми банківської системи: уроки минулого та виклики сьогодення URL: https://voxukraine.org

35. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2024 році» / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2024. 152 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.5.

Фактори дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Фактор	Опис	Вплив на функціонування ринку фінансових послуг
Економічна стабільність	Стабільність національної економіки, відсутність значних коливань в макроекономічних показниках.	Стимулює довіру до фінансових установ, сприяє залученню інвестицій та зниженню ризиків.
Фінансова інфраструктура	Наявність розвинутих фінансових установ і механізмів для обміну та мобілізації капіталу (банки, фондові біржі, страхові компанії).	Забезпечує доступність фінансових послуг для бізнесу та населення, сприяє розвитку ринку.
Регуляторне середовище	Залучення державних органів до контролю за діяльністю фінансових інститутів через законодавчі ініціативи та нагляд.	Визначає прозорість ринку, забезпечує довіру інвесторів та учасників ринку, мінімізує фінансові ризики.
Конкуренція серед фінансових установ	Кількість і якість фінансових установ на ринку.	Знижує вартість послуг, підвищує якість обслуговування клієнтів, стимулює інновації.
Довіра споживачів	Віра громадян у фінансові установи, їх здатність надавати надійні послуги.	Впливає на рівень попиту на фінансові послуги, а також на стабільність фінансового ринку.
Глобалізація фінансових ринків	Інтеграція національних фінансових ринків в глобальні фінансові потоки та міжнародну економіку.	Збільшує доступ до міжнародного капіталу, створює додаткові можливості для інвестицій та розвитку ринку.
Інновації в фінансових технологіях	Впровадження новітніх технологій у сфері фінансів, таких як цифрові валюти, блокчейн, фінансові платформи.	Збільшує доступність фінансових послуг, знижує транзакційні витрати, прискорює операції.

Джерело: сформовано автором на основі [8-10]

Додаток Б

Таблиця 1.6.

Методологічні аспекти дослідження функціонування ринку фінансових послуг та його ролі в економіці держави

Методологічний аспект	Опис	Вплив на дослідження функціонування ринку фінансових послуг
Мікроекономічний підхід	Аналіз діяльності окремих фінансових установ (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди) та їх взаємодія з клієнтами.	Дозволяє зрозуміти, як фінансові установи оптимізують свою діяльність, надають послуги та взаємодіють із споживачами, що є основою ринку фінансових послуг.
Макроекономічний підхід	Аналіз впливу фінансових послуг на загальний стан економіки, врахування макроекономічних показників (ВВП, рівень інфляції, зайнятість).	Допомагає визначити, як фінансові послуги сприяють економічному розвитку держави, забезпечують стійкість економічної системи.
Кількісні методи	Використання статистичних і економетричних моделей для прогнозування та аналізу фінансових потоків.	Застосування кількісних методів дозволяє оцінити ефективність ринку, спрогнозувати зміни на фінансових ринках та сприяти прийняттю обґрунтованих рішень на макро- та мікрорівнях.
Якісні методи	Використання аналітичних, порівняльних і описових методів для вивчення структури ринку та взаємодії його учасників.	Підтримує розуміння соціальних і організаційних аспектів функціонування ринку, зокрема, досліджує вплив на поведінку споживачів і фінансові установи.
Інституційний підхід	Вивчення впливу регулюючих органів, правової бази та законодавства на функціонування ринку фінансових послуг.	Визначає вплив політики та правових норм на розвиток ринку фінансових послуг, що забезпечує його ефективність і стабільність.
Аналіз ризиків	Вивчення фінансових та економічних ризиків, з якими стикаються учасники ринку.	Допомагає виявити ризики, які можуть вплинути на стабільність фінансового сектору та запропонувати стратегії для їх мінімізації.
Інтердисциплінарний підхід	Поєднання фінансової теорії з іншими науками, такими як право, соціологія та політика.	Дозволяє комплексно підходити до дослідження ринку фінансових послуг, враховуючи різні фактори, що впливають на його функціонування і розвиток.

Джерело: сформовано автором на основі [12-14]

Додаток В

Таблиця 3.2

Перспективи удосконалення функціонування ринку фінансових послуг в Україні

Напрям удосконалення	Суть перспективи	Очікуваний ефект	Очікуваний чистий економічний ефект (орієнтовно)
Підвищення фінансової грамотності	Освітні програми для населення, інтеграція фінансової культури в навчання	Підвищення довіри, свідоме управління ресурсами	+0,2–0,5% до ВВП завдяки зростанню заощаджень та легалізації грошових потоків
Розвиток цифрових фінансових технологій	Впровадження fintech, мобільних банків, open banking	Зростання доступу до послуг, зниження витрат	+0,5–1,0% до ВВП через зниження транзакційних витрат та активізацію бізнесу
Посилення банківського нагляду	Підвищення контролю, аудит, прозорість звітності	Зменшення тінізації, стабілізація системи	Зниження ризиків і втрат: щорічна економія до 20 млрд грн
Зменшення рівня проблемних кредитів (NPL)	Реструктуризація, впровадження скорингів, очищення балансів	Відновлення кредитування, підвищення ліквідності	+0,3–0,6% до ВВП, особливо в реальному секторі економіки
Створення сприятливого регуляторного середовища	Оновлення законодавства, дерегуляція, гармонізація з ЄС	Приток інвестицій, зниження бар'єрів	До $2 млрд інвестицій щороку за умов зростання прозорості та передбачуваності
Розвиток конкуренції на ринку	Підтримка малих гравців, розвиток небанківського сегменту	Кращі послуги, нижчі ціни	Зниження вартості фінпослуг до 10–15%, економія для споживачів — до 5 млрд грн/рік
Зміцнення довіри до фінансових установ	Захист прав споживачів, прозорість, страхування вкладів	Зростання депозитів, повернення тіньових коштів	+0,4–0,7% до ВВП, зростання грошової маси в офіційному секторі
Поглиблення інтеграції з ЄС	Гармонізація стандартів, приєднання до єврорингів	Підвищення стійкості, інституційна модернізація	Прямий ефект: доступ до фондів ЄС та ринків капіталу — до €1 млрд щороку

Джерело: сформовано автором на основі [26-35]

Додаток Г

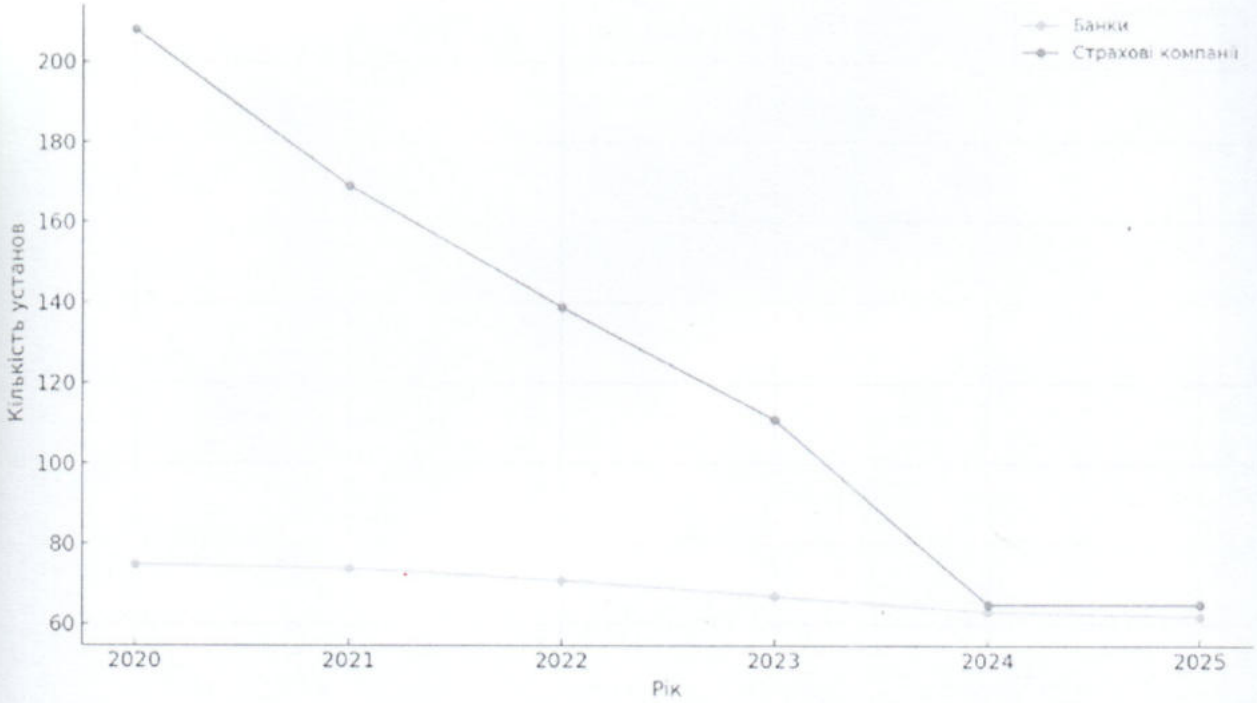

Рис. Г.1. Динаміка кількості основних суб'єктів ринку фінансових послуг України

Джерело: побудовано автором